

GÖTEBORGS UNIVERSITET
SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN

Examensarbete för Master

i sociologi med samhällsanalytisk inriktning, 30 hp

Områdets polis eller polisens område?

En analys av hur områdespolisen i Bergsjön gör sig relevant för sitt område *och* sin organisation

Erika Johansson

Handledare: Micael Björk

Termin: Vårterminen 2011

Abstract

Title: Områdets polis eller polisens område? En analys av hur områdespoliserna i Bergsjön gör sig relevanta för sitt område

Author: Erika Johansson

Supervisor: Micael Björk

Examiner: Abby Peterson

Type of thesis: Master thesis in sociology, 30 higher education credits

Date: VT 2011

Aims and objectives:

The aim of the thesis is to illustrate how a group of community policing officers makes themselves relevant to their community, this in relation to wider organizational circumstances and exterior structures of society. Earlier research on the subject tells us that community policing can be proactive and crime preventing in such a way that the confidence and trust in the police is increased. Research is also making clear that proactive police work is hard to measure and evaluate, which is why my contribution to the field is to explore how this affects the way the police officers in Bergsjön, Gothenburg are making themselves relevant and the way that they see themselves as community policing officers. The relationship police – community will be regarded as how someone treats their audience, attentive to its feedback, in order to get one's message out, in this case confidence and trust in the police, under influence of the audit society.

Method and data:

To achieve the aim of the thesis, participating observation was chosen, to experience the police officers' everyday work. The observations were carried out during 15 shifts à 10 hours. Field notes were taken and afterwards transcribed.

Results:

The results show that the community police can make themselves relevant for the community in two ways. As a "law officer" gaining confidence by being a powerful force, and as "peace officer" gaining trust through personal relations. This however is complicated by the organization demanding police work to be measurable, which is a problem for the law officer resulting in community police officers trying to make their work measurable or doing measurable work. It is argued that both law and peace officer strategies are needed in creating confidence and trust.

Keywords:

Community policing, trust/confidence, audit society, police organization, public police

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1. Bakgrund.....	4
1.2. Syfte och frågeställningar	6
1.3. Tidigare forskning.....	7
2. Metod.....	10
2.1. Deltagande observation.....	10
2.2. Arbetssätt och analys	10
2.3. Utträde	11
2.4. Etiska överväganden	12
2.5. Mitt förhållningssätt.....	13
3. Teori	13
3.1. Den publika polisen	14
3.2. Lagpolis och fredspolis: två polistyper	15
3.3. Tillit till poliser och förtroende för polisen	16
3.4. Prestationer och effekters observerbarhet.....	17
3.5. Utvärderingssamhället	17
4. Resultat och analys	19
4.1. Medveten planlöshet: en inledande orientering.....	19
4.2. Polisens område	22
4.3. Områdets polis	29
4.4. Hur arbetar man lönsamt?	35
4.5. Lagpolisarbete eller fredspolisarbete – valet eller kravet?	37
5. Diskussion och slutsats.....	44
6. Referenser.....	46

Bilaga: Kodschema

1. Inledning

1.1. Bakgrund

”Polisens övergripande mål är att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. En hög nivå av rättsäkerhet skapar i sin tur förtroende för rättssamhället.” Så skriver polismyndigheten i Västra Götaland i det dokument som har döpts *TILLIT – en strategisk vision för förtroende och prevention* (2006:5). Dokumentet har tagits fram i syfte att skapa ett visst ramverk för att kunna minska brottsligheten och öka tryggheten i förorter med stort utanförskap. Polisens arbetssätt ska grunda sig på tillgänglighet, synlighet och förtroendeskapande åtgärder (ibid:12). Förtroende är viktigt eftersom att det skapar förutsättningar för utbyte mellan medborgare och polis. Därför ska de nya s.k. kontaktpoliserna lägga stor vikt vid förtroendeskapande åtgärder och man ska både jobba med samverkan i nätverksarbete och med nyckelpersoner inom t.ex. skolor, socialtjänst och fastighetsvärdar men också med boende i specifika områden. Medborgarna ska engageras och polisen ska möta dem ansikte-mot-ansikte i syfte att få en förståelse för området och vad som kan göras i förhållande till en gemensam problembild (ibid:21f.). Arbetet som kontaktpoliserna gör ska vara brottsförebyggande men det ska också handla om att aktivt jobba med ordningsstörningar och traditionell lagföring. Områdesetableringen kallas utvecklingsuppdrag, och inte projekt, eftersom att det inte bör finnas ett givet slutdatum (ibid:10) I direkta handlingsplanen för områdespolisverksamheten i Polisområde Storgöteborg (2009) står: ”En förutsättning för polisen i ett demokratiskt samhälle är dess legitimitet. Legitimitet vilar bland annat på polisens förtroende och trygghetsskapande arbete. Utifrån detta perspektiv har områdespolisen ett betydelsefullt uppdrag” (ibid:5).

Bergsjön i Göteborg är ett av de områden som har fått sina egna områdespoliser, som de har kommit att heta här. Gruppen består av fem poliser vilka jag har följt under våren 2011. Genom deltagande observationer har jag samlat in ett underlagsmaterial som ligger till grund för min masteruppsats. Uppsatsen har formen av en rapport men är inte en beställning från polismyndigheten. Access fick jag genom min handledare Micael Björk. Jag har tagit del av de grunddokument som refereras ovan men rapporten är inte skriven i syfte att göra en utvärdering huruvida dessa har efterlevts eller inte. Jag har gjort en fristående sociologisk analys genom att undersöka det jag funnit väsentligt på fältet mot bakgrund av tidigare forskning och vissa teoretiska perspektiv. Den fråga som har drivit mig från början till slut är:

Hur gör sig områdespolisen relevant för sitt område?, och i min studie kommer jag att betrakta polisarbetets sammansatta natur där olika typer av publik- eller omvärldsrelationer sätter sin prägel på den konkreta verksamheten.

Områdespolisarbete är kvalitativt med ett långsiktigt mål, det ska vara förebyggande och ha ett helhetsperspektiv. Men vad är kvalité och hur vet man att något har denna egenskap? Om vi lever i ett samhälle där trenden går mot alltmer av mätbar redovisningsskyldighet, och där systemen för utvärdering och internkontroll ska bestämma effektivitetsmått och prestationer (Power 1999), vilken plats har då kontaktpolisen med sina förebyggande och långsiktiga mål? Kontaktpolisen, eller områdespolisen, har ett uppdrag att nå ut med ett visst budskap till ett visst område; de ska skapa tillit och förtroende mellan polis och medborgare i ett område präglad av utanförskap. Polisens agerande tas emot av medborgarna varpå det bedöms utifrån användbarhet och efterfrågan. Polisen måste, menar jag, *göra sig relevant* för området och ta det seriöst om området ska ta polisen seriöst – och detta måste då ske i en dialog där båda parter är lika intresserade av och kan inspirera varandra (Hviid Jacobsen 2008:35)¹.

Områdespolisen har sitt område att förhålla sig till när de utarbetar strategier och väljer arbetssätt, men de är också bundna till ett större sammanhang i form av polisorganisationen och de krav den ställer på områdespolisen. Det intressanta är hur man förhåller sig till dessa dubbla publik. I en klassisk studie från 1967 beskriver Egon Bittner två typer av polispraktiker; *lagpolisarbete* som åberopar lagen och leder till arresteringar i ett jobb styrt av tydliga mål och rutiner, och *fredspolisarbete* som styrs av den enskilde polisens praktiska visdom och integritet. Vanligtvis finns det inga manualer för ett arbete som inte leder till arresteringar (ibid:700). Ändå finns det en mängd arbete som inte får rättsliga konsekvenser, men dessa handlingar är svårare att bedöma just därför att de inte får en juridisk uppföljning. Bittner (1967) vill visa på en yrkesskicklighet som bestäms av vad de utövande poliserna själva anser vara riktigt och effektivt och vad det innebär att göra ett bra jobb.

På 1960-talet hade polisen i marginaliserade förorter² inte ägnats någon specialomtanke utan de förväntades jobba där och veta vad de skulle göra och var fria att göra det. Bittner menar att polisen i förorten jobbar för att upprätthålla lugnet i området. De utvecklar en kunskap om människor i området och får en relation till dem vilken gör att de kan hjälpa folk

---

¹ Hur polisen gör sig *relevant* är ett begrepp som jag lånat av Hviid Jacobsen (2008) och hans synpunkter på hur sociologen gör sig relevant för sin publik. Hur detta appliceras på områdespolisen kommer att förklaras närmare i teoridelen.

² Bittner (1967) använder termen *skid row* och utgår från specifika områden i Chicago. Detta gör begreppet i det närmaste omöjligt att översätta till svenska förhållanden, där man inte kan prata om slum i samma bemärkelse. Marginaliserade förorter är det ord som jag valt att använda i detta sammanhang.

och förtjäna förtroende. Poliserna utvecklar en speciell känslighet som ger en intuitiv förståelse av sakernas tillstånd. Det handlar om situationella faktorer. På det stora hela griper man inte in för att upprätthålla lagen utan för att hålla ett område lugnt och lösa praktiska problem, även om lagen kan användas som ett medel för detta (Bittner 1967:713). Bittners slutsats är att det inte går att separera lagpolisen från fredspolisen eftersom att det handlar om hur olika sociala situationer ser ut, och fredspolisen kan agera lagpolis för att behålla lugnet, när detta anses vara befogat utifrån en bedömning som kan variera från fall till fall.

Bittner skrev dessa ord för mer än fyrtio år sedan. Kontexten är en annan liksom samhällsklimatet, men tankesättet kan vara jämförbart. Den lokala polisen hade redan då svårt att få gehör från övrig polis för det arbetssätt man utvecklat i ett visst område, menar Bittner (1967:715). Min fråga blir då: Hur ser det ut idag, när helt andra och ökade krav på kvantitativ redovisningsskyldighet har tillkommit? Vilka strategier utvecklas i syfte att jobba förebyggande och skapa förtroende och *samtidigt* tillfredsställa en varierad publik?

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet är att visa hur en områdespolisgrupp i Göteborg gör sig relevant för sitt område. För det första ska jag ta reda på hur poliserna har valt att arbeta i området och vilka strategier man har för att göra sig relevant. För det andra ska jag sätta områdespolisernas arbete i relation till hur man gör sig relevant för polisorganisationen. Och för det tredje ska jag visa vilka konsekvenser detta får för områdespolisens fortsatta förebyggande arbete och hur kravet om utvärdering påverkar hur de ser på sig själva som områdespoliser. Mina frågeställningar blir då som följer:

1. Hur gör sig områdespolisen i Bergsjön relevant för sitt område?
2. Hur gör man sig relevant för polisorganisationen och hur påverka detta möjligheterna att göra sig relevant för området?
3. Vilka konsekvenser får kravet om utvärdering för områdespolisens förebyggande arbete och hur de ser på sig själva som områdespoliser?

Studiens syfte och frågeställningar har sin grund i att frågor om hur enskilda områdespoliser ser på sitt eget uppdrag och jobb är ett förhållandevis utforskat fält, där jag med mina undersökningar vill bidra med några viktiga pusselbitar till en ny verklighetsförståelse.

Jag ska visa detta genom att referera till vad som har skrivits om områdespolisarbete i och utanför Sverige. Jag kommer även kort att referera till studier som har nämnt problematiken med att mäta polisarbete och avslutningsvis hänvisar jag till en studie där man undersökt polisens respons på medborgares feedback.

1.3. Tidigare forskning

Wesley G. Skogan (2006) menar att man måste utarbeta ett system för att ta hjälp av medborgarna då deras syn på brott skiljer sig från polisens. Medborgare fokuserar ofta på sådan som gör dem oroliga, t.ex. signalbrott (klotter etc.) medan polisen inriktar sig på grövre olagliga verksamheter, där straffskalorna reglerar den interna prestige. Polisen kan vara en lokal kraft genom att vara engagerade i människornas område. Dock krävs nya problemlösarstrategier i områdespolisarbetet i form av proaktiva åtgärder där det gäller att identifiera orsaken till problemet och lösa det. Lokala lösningar ska, enligt Skogan, utformas på ett decentraliserat sätt där ansvar och auktoritet tas längre ner i polishierarkin.

Skogan (2009) har också undersökt huruvida polisförtroende och oro för brott är ömsesidigt relaterade. Tidigare har polisförtroende setts som antingen en beroende eller en oberoende variabel. När Skogan testar sambanden ser han att förtroende för polisen påverkar oron för brott och är ett starkare samband än att oron för brott skulle påverka polisförtroendet, vilket inte är ett signifikant samband. Dessutom uppvisar människor som återkommande ser poliser i sitt område ett högre polisförtroende och mindre oro för brott, vilket Skogan menar talar för områdespolisarbetet. Men att ha direktkontakt med polisen har en negativ effekt på förtroendet, oavsett om mötet varit positivt eller negativt. Skogan framhåller avslutningsvis att kvalitén på mötena och hur poliser responderar på medborgarnas direkta behov, faktiskt är något polisorganisationen kan påverka.

Abby Peterson (2010) skriver om upprättandet av lokala poliskontor i Stockholm. Områdena är resursfattiga med en låg grad av social integration, vilket kan göra att vissa grupper vänder sig till andra alternativ än det svenska rättssystemet. Polisen ska finnas i de utsatta områdena och skaffa sig vardagskunskap om invånarna. Deras närvaro ska öka medborgarnas tillit, förtroende och respekt för lag och ordning och därigenom få ner brottsligheten. Känslan av polisens närvaro kan också skapa en positivare inställning till polisen i allmänhet, förutsatt att det blir en viss kvalitet i de lokala interaktionerna. Detta ska åstadkommas genom polisens synlighet, tillgänglighet och kunskap om området (*familiarity*).

Robert J Sampson (2009) ger en delvis annorlunda bild av social oro (*social disorder*) i ett område och menar att människors upplevelser kan vara svåra att förändra. Det handlar om stigmatisering och hur vi människor kategoriserar varandra. Vissa områden ”signalerar” att människor inte bryr sig eftersom det finns mycket nedskräpning etc. som ökar den upplevda oron. Sampson menar att social oro är socialt medierad, stabil och kontextuellt utformad och därför beroende av mycket mer än bara den faktiska utsträckningen av ett områdes sociala oro.

I min studie kommer det att ges många illustrationer av hur svårt det kan vara att mäta om polisarbete, och framförallt områdespolisarbete, har någon effekt på social oro i ett område. Mycket av tidigare forskning hävdar dock att polissatsningar kan ha inverkan på människors tillit och förtroende för polisen. Abby Peterson (2008) skriver om en sida av interaktionen mellan polis och ungdomar som har med ömsesidighet och erkännande att göra, vilken kan leda till färre arresteringar, bötfällningar och rapporter. Polisen i studien växlar mellan ett tvingande sätt och ett erkännande sätt och när respekt uppnås, från båda sidor, kan en dialog uppstå. Först då kan man nå den tillit och det förtroende som krävs för att medborgare frivilligt ska välja att samarbeta med polisen. Genom sina observationer har hon märkt att ungdomarna släppt in de lokala poliserna i betydligt större utsträckning än andra poliser som fortfarande ses som en polismakt som man aktivt håller på avstånd (Peterson 2008:114).

Micael Björk (2011), som forskat om polisarbete i Göteborg under flera år (se Björk 2006 och 2009), reflekterar kring polisens uppgift genom att fokusera på tillitsproblem i sociala interaktioner ansikte-mot-ansikte. I fem punkter gör han reda för tillitens flyktiga natur. Han pratar bl.a. om polisen som den yttersta formen av institutionaliserad misstro med målet att stärka tilliten i det civila samhället. Misstro mot vissa kan skapa förtroende bland de många, men det gör också att tillitsetableringen blir selektiv och problematiskt. Polisen tvingas ofta anpassa sin verksamhet till politiska och massmediala krav, vilket skapar en ständig oro runt frågan om vad som fungerar och är mest kostnadseffektivt, vilket statistikstyrning är ett exempel på. Han pratar också om polisens arbete i förorten, där han menar att det på många håll råder en tystnadens kultur med människor som av olika skäl misstror polisen. Områdespolisarbetet kan då vara ett sätt att stärka förtroendet. Respekten för människors privatliv bör i så fall kombineras med rätten att använda olika tvångsmedel. Björk avslutar med att säga att det finns en risk att polisens initiativförmåga försvinner, detta på grund av både områdets misstro och de kvantitativa interna bevakningsredskapen i form av olika s.k. linjemål.

Björk (2008) har tidigare skrivit om cynism inom polisyret och hur man som polis motiverar sig själv genom, olika uthållighetsstrategier eller, sense-making tekniker. Fyra källor till motivation räknas upp. Polisen kan byta område för att buffra motivation inför mer påfrestande jobb. Vissa områden är mer påfrestande än andra varpå ett områdesskifte kan skapa den distans som krävs för att kunna fortsätta göra ett bra jobb. Det handlar också om att inte sätta ribban alltför högt och undvika att ställa de stora frågorna. Det är bättre att lösa många mindre fall och klara sig i längden, än det motsatta. Till sist tar Björk upp pragmatisk humanism som en strategi att motverka cynism. Det går ut på att behandla gängkriminella som individer och unika fall, vilket också kan motverka en självuppfyllande profetia; att behandla någon som gangster gör den till gangster. Björk gör även en intressant reflexion där han menar att dessa strategier kan sätta käppar i hjulet för områdespolisarbetet, som just bygger på att samma poliser kommer tillbaka till området under en längre tid.

Wells, Horney och Maguire (2005) skriver om polisens respons på medborgarfeedback och kommer in på den populära idén att mäta prestationer, så även inom polisen. De menar att just områdespolisarbete är svårutvärderat eftersom att man måste involvera området i mätningen, i tillägg till att traditionella mättekniker är begränsade i syfte att mäta arbete som inte är brottsbekämpande, på samma sätt som annat polisarbete. Forskarna sammanfattar genom att säga att polisen bara är så bra som allmänheten tycker att de är, varpå allmänhetens åsikt är den bästa indikatorn för att mäta prestationer. Studien bygger på intervjuer med poliser och människor som haft kontakt med poliser. Hypotesen var att positiv feedback förbättrar polisernas prestationer, deras attityd till arbetet och interaktionen med människor i området. Man hittade dock inget signifikant samband: Att få feedback från området har ingen effekt på polisernas attityd eller prestation. Forskarna reserverar sig dock ifråga om tillförlitligheten i resultaten då de menar att attitydförändringar tar lång tid.

Tidigare forskning visar att områdespolisarbete kan vara problematiskt på olika sätt. Det är svårt att förändra ett stigmatiserat område samtidigt som områdespolisarbete som förändringsmetod i allmänhet är svår att mäta, i synnerhet med de kvantitativa mått som oftast förekommer. Samtidigt visar flera studier att det finns polisstrategier, i form av områdespolisarbete, som fungerar och har effekt på invånarnas tillit och förtroende, även om detta inte alltid verkar vara ett ömsesidigt relaterat samband ifråga om förändrad motivation.

Jag ska inte försöka mig på att besvara frågan om områdespolisarbetet i Bergsjön har någon effekt eller inte, men jag ska visa hur poliserna väljer att göra sig relevanta för både området och för polisorganisationen och hur detta *påverkas* av problematiken, som jag redan

första dagen fick höra från områdespolisernas chef när han sa att ”det går inte att mäta områdespolisarbete”.

2. Metod

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för vad deltagande observation är och vad det har inneburit för mig. Kapitlet är också ett sätt att ge läsaren en första inblick i polisarbetet och en förståelse för varför jag valt de teorier som följer i nästkommande kapitel.

2.1. Deltagande observation

Studien bygger på deltagande observation. Det har inneburit att jag har följt en grupp områdespoliser i deras dagliga arbete under våren 2011. Jag har observerat femton av deras arbetspass vilket har genererat närmare 150 observationstimmar. Jag har följt principen att vara med på allt och följaktligen också försökt att få så stor variation på mina observationer som möjligt.

Deltagande observation är en metod som bygger på mellanmänsklig interaktion i kombination med observation av vad människor gör i sin vardag, där det väsentliga är aktörernas uppfattningar och mening i sökandet efter förståelsen av deras handlingar och aktiviteter (Aspers 2007:26ff). Aktörernas konstruerade kategorier blir en utgångspunkt för forskaren och det är delvis utifrån denna empiriska grund som teorier väljs. De begrepp som forskaren använder är kopplade till teorin och kallas andra ordningens konstruktioner, men dessa är abstraktioner och måste bygga på fältets egna, första ordningens, konstruktioner. Man kan skapa andra ordningens konstruktioner på två renodlade sätt men jag har valt att gå medelvägen, mellan induktion och deduktion. Aspers (2007:66) skriver ”...de olika faserna går in i varandra och gradvis i denna process preciseras frågan, vilken teori som ska användas och vilka metoder som är bäst lämpade. Detta sker i ljuset av det material som forskaren har skapat och analyserat.” Jag gick in i fältet med en öppen fråga: *Hur gör sig områdespolisen relevant för sitt område?* som från början inte påverkade materialinsamlingen nämnvärt men ändå var en utgångspunkt för studien, innan frågeställning utkristalliserade sig.

2.2. Arbetssätt och analys

Den första tiden skrev jag ner allt från fältet utan förbehåll men ju mer tid som förflöt desto mer hjälp fick jag av empirin att precisera min frågeställning och hitta och bestämma mina

teorier, vilket gjorde att jag kunde fokusera på det som var intressant för studien. Mitt arbetssätt har gått ut på att analysera materialet successivt för att på detta sätt komma vidare i arbetet med att skapa kategorier över teman som varit intressanta för teorin men också för de mer empiriska teman som kunnat utveckla teorin. Detta för att, som Aspers (2007:81) uttrycker det, låta materialet ”sparka tillbaka”. Jag började kategorisera empirin tidigt och redan under insamlandet kodade jag den första hälften av materialet. Detta har hjälpt mig att besvara mina forskningsfrågor samtidigt som jag haft kontroll över materialets mättnad och huruvida nya teman dykt upp eller inte.

När allt material var insamlat och jag valt teorier kodade jag om allt ånyo från början till slut. Jag hade dock både teorier och tidigare konstruerade koder i bakhuvudet men skapade även nya när jag såg hur helheten förhöll sig till delarna och tvärtom. Med denna abduktiva (Blaikie 2010) ansats fick jag fram nya koder och totalt har jag arbetat med fjorton koder, vilka kan beskådas i en bilaga. Allt material har sedan delats upp mellan koderna såtillvida att varje kod har fått var sitt dokument vari texten har placerats kronologiskt. Jag har aldrig delat på en fältanteckning när jag klippt in den utan har istället valt att markera den del av händelsen som har med koden att göra, för att den ska kunna läsas i sitt sammanhang. Varje händelse i fältdagboken har fått en siffra, utgörande den kronologiska ordning, men eftersom varje händelse kan ha flera koder har jag även valt att i ett separat dokument, innehållande hela fältdagboken, skriva alla koder i marginalen och på detta sätt kunna gå tillbaka och se vilka olika koder en händelse innehåller. Vid varje utdrag ur fältdagboken finns en siffra som hänvisar till den händelse utdraget refererar till. Fristående referat har en siffra framför medan hänvisningar i texten anges med parentes efteråt.

Efter att allt relevant material sorterats upp mellan koderna har jag gått in i varje dokument och differentierat koden ytterligare och skapat nödvändiga underkategorier. Jag har även slätt ihop kategorier, vilket också redogörs för i kodschemat. Jag har strävat efter att koderna ska bli så ömsesidigt uteslutande och tillräckliga innehållsmässigt som möjligt (Aspers 2007:160). När jag sedan gjort analysen har jag utifrån teorin kunnat återta kod för kod.

2.3. Utträde

Utträde ur fält har varit en problematisk fråga. Å ena sidan började fältet kännas naturligt efter en viss tid och jag tyckte att jag hade koll på mitt syfte och jag kände att jag skulle kunna komma att besvara mina frågeställningar. Men å andra sidan växte komplexiteten allteftersom

jag kom djupare in i polisernas arbete. Uppsatsen tog över och jag kunde inte längre stoppa den – den talade själv om för mig vad som behövde tittas närmare på och undersökas ytterligare. Detta gäller frågeställningar, teorier och i förlängningen resultat, vilket har förändrats kontinuerligt ju längre tid jag varit i fält. Samtidigt måste materialinsamlandet sluta någonstans och arbetet måste komma till en punkt där frågeställningar och teori blir styrande. Här har jag hjälpts av att kontinuerligt analysera mitt material, så att helheten fått påverka delen men också för att utträde ur fält skulle bli möjligt genom jag slöt mig till *en* teoretisk riktning och blev mindre öppen för nya influenser. Därmed vill jag säga att vid den tidpunkt jag har slutat; det är så min uppsats har kommit att bli. Min studie är kort sagt resultatet av att ha varit i fält i just 150 timmar.

2.4. Etiska överväganden

Etnografiska fältstudier påverkas av etiska värderingar. Aspers (2007:112f) skriver att forskaren kan känna tacksamhetsskuld gentemot fältet och att respondenterna å sin sida kan ha vissa förväntningar på forskaren, som forskaren kan känna sig obligerad att leva upp till. Trots detta lovade jag att den polisgrupp som jag följt skulle få läsa rapporten innan deras chefer gjorde det. Dels för att både chefer och kollegor inom polisenheten visste vilken grupp jag skrev om och därför kunde identifiera specifika personer och situationer och eventuellt ha åsikter om dem. Dels fick poliserna läsa därför att jag inte skulle behöva begränsa mig i onödan och försöka ”komma på” vad man kunde uppfatta som känsligt och därmed hämma vetenskapligheten. Aspers menar att forskaren inte ska ge respondenter detta privilegium men jag anser att det har underlättat genom att aktörerna känt ett större förtroende för mig. Vilket i sin tur har gett mig ett rikare material.

Fältet har anonymiserats så långt det har varit möjligt, med början redan i utskrivningen av fältanteckningarna. De fem poliserna har fått sifferbeteckningar, men dessa ska inte kunna användas för att identifiera enskilda poliser varför jag i resultatet endast valt att använda dem för att skilja poliserna åt i varje utdrag från fältdagboken. Jag har även valt att anonymisera polisernas könstillhörighet. Detta har tyvärr haft sitt pris då jag har valt att kalla alla poliser för *han*. Anledningen har varit att jag inte kunnat skriva *poliserna* överallt och då har jag helt enkelt valt det kön som varit majoritet i gruppen jag observerat. Platser och människor i området har också anonymiserats i presentationen då jag inte gjort någon skillnad på olika torg, hållplatser eller gator. Området är för litet för att t.ex. kasta om namnen på olika platser.

Olika gäng och individer som polisen haft kontakt med har helt enkelt presenterats som *ett gäng* eller *killen/tjejen*, oavsett hur betydelsefulla de har varit för polisen.

2.5. Mitt förhållningssätt

Under arbetet har jag försökt att förhålla mig relativt passiv när jag observerar, framförallt gentemot dem som polisen möter. Redan första dagen talade jag om för gruppen att jag kommer att anteckna det som händer och att ju mer jag antecknar desto mer tillförlitligt blir mitt material. Jag har dock inte antecknat bland allmänhet, om jag inte kunnat förklara vem jag är. Bilåkning har gynnat pålitligheten i minnesanteckningarna eftersom att det ofta blivit en naturlig paus för mig att anteckna och ställa frågor mellan olika situationer. Jag har inte märkt att poliserna reagerat på mitt antecknande, annat än att jag tror att de känt sig smickrade och därför broderat ut historier mer, men jag förutsätter att min närvaro har påverkat situationen. Ett exempel som visar att poliserna blivit så pass vana vid min närvaro att de inte anpassar sitt beteende efter mig som iakttagare får avsluta metodavsnittet.

268. En av poliserna får ett utbrott på en kvinna som tagits in för urinprov när jag står i rummet. Polisen läxar upp henne ganska brutalt och säger efteråt till de andra poliserna ”Jag tål inte när folk ser sig som offer och bara tycker synd om sig själva”. Dagen efter kommer polisen ifråga till mig och säger att det kanske inte var så smart och att det inte visade den bästa sidan av honom men att det berodde på frustrationen i sammanhanget.

3. Teori

I teoriavsnittet läggs grunden för möjligheten att besvara frågeställningarna. Den första och andra frågan handlar om hur man gör sig *relevant* vilket har att göra med områdespolisen som en *publik* polis och det är i denna förklaring som teorikapitlet tar sin utgångspunkt. Jag kommer att visa att man gör sig relevant för området genom att *kommunicera* olika budskap och jag redovisar därför två idealtyper där *fredspolisarbete* är kopplat till *tillitsskapande* och *lagpolisarbete* är kopplat till *förtroendeskapande*. För att göra sig relevant för polisorganisationen behöver områdespolisen kunna *prestera* och *effekterna* måste vara *observerbara*. Detta hör ihop med *utvärderingssamhällets* krav, vilket lägger grunden för besvarandet av den tredje frågeställningen som handlar om vilka konsekvenser detta får för områdespolisens förebyggande arbete och hur de ser på sig själva som områdespoliser.

3.1. Den publika polisen

Michael Hviid Jacobsen (2008:9) skriver att sociologi per definition är en dialogisk disciplin och han menar att man måste ställa frågor om vem som är publiken, hur man ska nå denna publik och varför. Hviid Jacobsen (2008:18) pratar om en *publik* sociologi där dessa frågor bör ställas: vad gör vi, hur gör vi det, varför gör vi det, vem/vilka gör vi det för? Jag har inspirerats av dessa tankar och jag skulle vilja tala om en publik polis.

Grundtanken i den publika sociologin är att den ska nå ut till allmänheten och definieras i relation till denna och samtidigt få med sin publik i en dialog. Hviid Jacobsen (2008:35, min översättning) kallar detta den trippla hermeneutiken och han skriver ”Ingen tror sig vara viktigare än den andre i relationen och båda parter är lika intresserade och inspirerade av de insikter och idéer som kommer av relationen.” För att människor ska finna sociologin relevant måste sociologin börja med att titta på sig själv, och göra sig relevant för andra. Sociologen ska göra sig värdefull för sin publik så att de båda kan sträcka sig efter varandra. Det tredje steget i den trippla hermeneutiken (i polemik med Giddens dubbla hermeneutik) handlar om att de sociologiska insikterna ska tas emot av publiken och bedömas som användbara och efterfrågade eller ej. Sociologen måste ta publiken seriöst om publiken ska ta sociologin seriöst.

Denna teori vill jag alltså applicera på områdespolisen, detta för att se hur dialogen mellan polis och område ser ut och hur polisen gör sig relevant för sitt område. I mitt sammanhang är det områdespolisen som är sociologen och Bergsjön som är den främsta publiken. Jag ska använda denna teori i syfte att förklara hur polisen gör sig relevant, med hänsyn både till området och till polisorganisationen, tolkade som två olika publikker.

Polisen har ett budskap till området: att skapa tillit genom att vara invånarnas egna områdespoliser och i förlängningen få förtroende också som polismakt. Frågan är hur man kommunicerar detta på ett sätt som tilltalar invånarna. Hviid Jacobsens trippla hermeneutik kan belysas genom en kommunikationsprocess där polisen i syfte att göra sig relevant skickar ut olika budskap som kan kodas olika beroende på situation och mottagare.

Kommunikationen och resultatet är då beroende av hur polisen tolkar situationen och kodar budskapet men också av hur invånarna i området uppfattar polisens budskap. Kotler och Armstrongs (2004:471ff) kommunikationsprocess handlar om hur organisationer gör reklam för sig själva men också vad som händer när budskapet når mottagaren och kodas av, och det är detta som är intressant för den trippla hermeneutiken, hur polisen kodar sitt budskap om tillit och förtroende och hur deras strategier tas emot och tolkas av invånarna i området. Men

det är framförallt intressant att se vad polisen gör med den respons som möten med området ger och hur man sedan använder sig av denna feedback för att göra sig relevant på nytt.

Möjligheterna för att polisen ska kunna göra sig relevant ligger i vilka tolkningsmöjligheter man har och hur man kan tillgodogöra sig feedbacken från området. Jag vill här ta hjälp av Mats Heder (2009), som själv är polis och har skrivit essän *Vad är en bra polis?* Han menar att polisen och människorna de möter har olika förståelsehorisonter. För att nå ett samförstånd, vilket jag argumenterar för måste ske om polisen ska nå ut med sitt budskap, måste bådas horisonter närma sig varandra i vad Heder kallar en *horisontsammansmältning*. Jag vill alltså hävda att hur invånarna avkodar polisens budskap och tar det till sig är viktigt, men än viktigare är att polisen tar ansvar för att ta till sig den feedback som mötet genererar. Heder (2009:287) menar att kunskap uppstår i själva handlingen men det eftersträvansvärda är inte att komma fram till slutgiltiga sanningar utan snarare "...provisoriska sanningar, redo att bytas ut så snart något mer praktiskt infinner sig". En bra polis är duktig på att möta människor och situationer och i mötet utveckla sanningar om det. Jag vill ta med mig Heders tankar och undersöka hur dessa situationsspecifika sanningar förändras genom olika praktiska handlingar på fältet.

3.2. Lagpolis och fredspolis: två polistyper

Jag argumentera för att det finns två typer av polispraktiker. Dessa idealtyper är inspirerade av Bittners (1967) *lagpolis* och *fredspolis*. Idealtyper är analytiska konstruktioner där man tar fasta på de viktigaste faktorerna och bortser från de mindre betydelsefulla för att förklara och förstå ett fenomen. I *Sociology – A Global Introduction* (2002:26, min översättning) skriver författarna att en idealtyp är "en abstrakt utsaga av det essentiellt, dock ofta överdrivet, karaktäristiska hos ett socialt fenomen". Med idealtyper försöker man bygga slagkraftiga teoretiska jämförelsemodeller (Björk 2006: 96f.) och i denna analys kommer jag utgå ifrån fredspolisen som arbetar i uniform, hälsar på människor, arbetar brottsförebyggande med samverkan och är synlig, tillgänglig och bekant med området. Lagpolisen kan området i syfte att utföra riktade insatser och spaningsarbete, de jobbar "repressivt" och är närvarande endast för dem man spanar på. Jag kommer att hävda att områdespolisen kommunicerar två olika budskap till området på två olika sätt: Genom fredspolisarbete kommunicerar man tillit och genom lagpolisarbete kommunicerar man förtroende. Begreppen har således olika innebörd.

3.3. Tillit till poliser och förtroende för polisen

Niklas Luhmann (1988:97ff.) är den teoretiker som först gör en åtskillnad mellan tillit (*trust*) och förtroende (*confidence*). Han menar att båda begreppen har att göra med en förväntan som kan resultera i besvikelse. Förtroende avser det faktum att man inte kan förhålla sig till allt oförutsett som kan hända, eftersom att det då blir omöjligt att leva, medan tillit bygger på att man aktivt reflekterar i en risksituation och väger alternativ för och emot. Förtroendet till systemet och tilliten till partners kan dock inverka på vartannat. Luhmann (1988:102f.) menar att tillit spelar roll i mellanmänniska, eller personliga, relationer men deltagandet i samhället kräver förtroende för olika föränderliga organisatoriska system. Avsaknad av tillit leder till att människor känner alienation gentemot andra människor medan brist på förtroende påverkar beslutsfattandet gentemot systemet. Luhmann (1988:104) hävdar dock att det går att bygga upp tillit på mikronivån, och menar att t.ex. den enskilda polisen, i den här studien, kan fungera som en representant för det vidare systemet och skapa förtroende på makronivå.

James Hawdon (2008) har använt sig av, i mina ögon, ett liknande resonemang men som berör polisarbete på ett direkt sätt. Han pratar om bindnings- (*binding*) och överbryggande (*briding*) kapital istället för tillit och förtroende. Hawdon (ibid:187ff) menar att mötet mellan medborgare och polis avgörs av vilken attityd medborgaren har till polisen, eller rättsystemet. Detta påverkas i sin tur av området man bor i och dess sociala kapitalsammansättning. En person med högt bindningskapital har lätt för att lita på människor i sin närhet, vilket kan påverka det direkta mötet med områdespolisen positivt. Har man också högt överbryggande kapital litar man även på institutioner likt polisen. Jag uppfattar att detta liknar Luhmann (1988), varför tillit kan översättas med bindningskapital och förtroende med överbryggningskapital.

Den största utmaningen för polisen är när invånarnas sociala kapital består av lågt överbryggande kapital men högt bindningskapital. Polisorganisationen uppfattas då som illegitim samtidigt som man skyddar insiders från outsiders, i det här fallet polisen (Hawdon 2008:194). Hawdon (ibid:195) menar att områdespolisarbetet är det mest effektiva i dessa områden men också det bästa sättet att tona ner konflikter mellan polis och medborgare.

I områdespolisens handlingsplan står det att polisens legitimitet är viktig för samhället och vilar på polisens förtroende och trygghetsskapande arbete. Jag tolkar det som att Luhmann och Hawdon skulle säga att man för att nå detta mål skulle behöva arbeta både med tillit och förtroende, vilket kräver både lag och fredspolisarbete. Det ska dock komma att visa

sig att möjligheterna för att göra detta begränsas av huruvida strategierna är synliga för polisorganisationen eller inte.

3.4. Prestationer och effekters observerbarhet

Wilson (1989) menar att byråkratiska organisationer kan skilja sig åt på fyra sätt. För det första kan det arbete, eller de *prestationer*, man gör i organisationen på daglig basis (*outputs*) vara observerbara eller inte och för det andra kan resultaten, eller *effekten*, av detta arbete (*outcomes*) vara observerbar eller inte (Wilson 1989:158). Att vissa typer av prestationer eller effekter inte går att observera (och mäta) gör det indirekt möjligt att ”slöa” på arbetstid. Detta problem finns det ingen anledning att fokusera på i min rapport, vilket kommer att uppenbaras för läsaren senare. Väsentligt med Wilsons resonemang är att effektmål, t.ex. förebyggande områdespolisarbete, kan bli alltför breda och betyda allt och inget och därför vara svåra att mäta. Och vad gäller styrning via prestationsmål, t.ex. alkoholutandningsprov, kan fokus lätt hamna på det som är enkelt att mäta, och som kanske inte har koppling till uppdraget (Quist 2009:42ff). Mål- och resultatstyrning bygger på antagandet att alla myndigheter kan producera observerbara prestationer och effekter (Quist 2009:47). Det är detta som områdespolisen upplever som problematiskt: kraven om att kunna visa upp prestationer och att göra dem utvärderingsbara. Enligt Wilson är effektmål i utgångspunkt svåra att mäta men de är också svåra att bryta ner till ett antal prestationsmål. Detta gör områdespolisens långsiktiga arbete svårt att observera och mäta och kan därför te sig problematiskt i utvärderingssamhället vilket får konsekvenser för hur områdespoliserna ser på sig själva och sitt arbete.

3.5. Utvärderingssamhället

Områdespolisens möten med invånarna är inte isolerade händelser. Händelser på mikronivå påverkas av mekanismer och strukturer på meso och makronivå och här kommer *utvärderingssamhället* in i bilden, som en förklaring till de många uttryck som getts för de svårigheter som kraven om att mäta polisarbete kvantitativt innebär.

I boken *The Audit Society - Rituals of Verification* argumenterar Michael Power (1999) för att det har skett en *audit explosion* i samhället. Ordet audit är svåröversatt men skulle kunna liknas vid granskning eller revision (tyda.se). Audit är lika mycket en idé som en konkret teknisk praktik (Power 1999:4) och det hänger samman med begreppet, *account*, som handlar om redovisningsskyldighet och ansvarsutkrävning (Power 1999:4f, tyda.se).

Organisationer övervakar och kontrollerar sina anställda men genom frivillig verifiering vilket förklaras som en pendling mellan ett krav och en vilja att lyckas. I områdespolisens fall gestaltar detta sig i att man även där det inte är påkallat har en benägenhet att göra sådana arbetsuppgifter som kan lagföras och mätas. Evert Vedung (2006:105) kallar utvärdering ett populärt styrningsrecept. Det ska dock sägas att Power (1999:115ff) inte vill likställa utvärdering med audit eftersom han anser att utvärdering är skilt från audit då det senare ses som något objektivt och som i sig aldrig görs till föremål för utvärdering, medan utvärdering har med orsak – effekt att göra. Men för att läsaren ändå ska få ett begripligt ord för fenomenet, kommer Vedungs term *utvärdering* fortsättningsvis att ersätta *audit* i texten.

Utvärdering har sin bakgrund i att människor utanför organisationer vill kunna försäkra sig om att allt fungerar som det ska därinne. Organisationer måste kunna verifiera sitt handlande och övertyga allmänheten om detta (Power 1999:10f). Utvärderingstanken gör sig gällande både med hänseende på organisationers bakomliggande policy och breda mål och på de konkreta uppgifterna och rutinerna. Allt ska beaktas och utvärderas för att säkra resultat och alla har en skyldighet att se till att nå den potential som det finns förmåga till (1999:6f). Det handlar om att skjuta in kontrollen längre in i organisationen; in i den interna strukturen och kontrollsystemen, vilka därmed görs övervakningsbara (Power 1999:41). Detta brukar även kallas New Public Management (NPM). Skattebetalarna ska få veta vart pengarna tar vägen och om de får valuta för pengarna inom ramen för vad som är mest kostnadseffektivt (Power 1999:50).

Power hävdar att organisationer därmed måste *göras* utvärderingsbara. När kontrollen skjuts längre in i organisationen inrättas system för självinspektion (Power 1999:54). Utvärderingsprocessen påverkar alltså den organisation som blir utvärderad och har dessutom bieffekter som riskerar att kraftigt underminera prestationen. Utvärdering kan lätt bli till en egen värld, med utvärdering som enda referenspunkt för organisationens aktivitet. Dessa tillstånd kallar Power (1999:95ff) fränkoppling (*decoupling*) och kolonisering (*colonize*). Med fränkoppling menar han att utvärderingsvärlden är självrefererande och blir en institutionaliserad produkt som kan liknas mer vid en ceremoni än ett rationellt ifrågasättande av organisationen. Han skriver att man underhåller utvärderingsbara prestationsmätningar i form av rationaliserade inspektionsritualer som skapar bekvämlighet och legitimitet. Den andra bieffekten av utvärdering, kolonisering, är mer en fråga om att de värden och praktiker som gör utvärdering möjligt tränger så djupt in i organisationen att de förändrar organisationsandan och skapar nya drivkrafter och uppfattningar om vad som är meningsfullt. Personalen kan bli mer intresserad av själva systemet för mätning än av att

organisationsaktiviteten ska ha kvalitet (Power 1999:106). Lättinsamlade, kvantifierbara data ligger då nära till hands eftersom hårddata blivit en accepterad och institutionaliserad inspektionsform (Power 1999:114).

Områdespolisen har en strävan efter att visa upp sina prestationer och göra dem utvärderingsbara, vilket jag kommer visa får betydelse både för den publika polisen och dess budskap till området och för hur poliserna ser på sig själva.

4. Resultat och analys

För att komma fram till denna slutsats, att utvärderingssamhället påverkar områdespolisarbetet, behöver jag först redogöra för hur man arbetar med att göra sig relevant för området. Jag kommer att lägga en hel del fokus på denna första fråga eftersom de andra två frågorna bygger på att läsaren har en bild av hur områdespolisen arbetar med detta: hur man å ena sidan skapar *förtroende* som *lagpolis* genom att göra Bergsjön till *polisens område* och å andra sidan gör *fredspolisarbete* i form av *områdets poliser* och därigenom skapar *tillit*. Därefter ska jag svara på hur man gör sig relevant för polisorganisationen, och ge en förklaring till vad områdespolisens avvägning mellan lagpolisarbete och fredspolisarbete beror på. Slutligen analyserar jag vilka konsekvenser strukturer och mekanismer på meso och makronivå kan ha ifråga om status, effekter och prestationer och vad det betyder för områdespoliserna och deras långsiktiga arbete mot tillit och förtroende. Men först ska läsaren ges en mer övergripande bild av områdespolisarbetet och hur man arbetar i Bergsjön.

4.1. Medveten planlöshet: en inledande orientering

136. P1 frågar ”Vad ska vi göra idag?” P2 svarar ”gå runt under de ljusa timmarna, på spontana platser. När det blivit mörkt kan vi stå på vissa områden”. De ska spana efter en efterlyst person och han säger att de senare kan ”spana i busken”... så får vi se vad vi trålar upp”. Sen tillägger han ”fast det är i och för sig tisdag... katdag, kattider” [syftar på drogen kat].

Konversationen utspelar sig på stationen innan vi åker ut, och poliserna pratar om vad de ska göra under arbetspasset. Mycket av deras arbete går ut på att ta dagen som den kommer och agera på det som dyker upp. Man kan säga att det är en sorts avsiktlig spontanitet som ändå grundar sig på vissa medvetna val. En av poliserna berättar att de vill synas så mycket som

möjligt och vara ute på gatorna och visa upp sig (166), vilket inte behöver betyda att de arbetar uniformerat. Vi diskuterar att det å ena sidan handlar om att patrullera i uniform och hälsa på folk o.s.v, å andra sidan om att lära känna området. Polismannen menar att han inte riktigt tror på att bara jobba brottsförebyggande, det måste finnas ett visst inslag av ”repression”, vilket han menar också är brottsförebyggande. Han säger ”om vi skulle stå på samma plats och bara *synas* skulle vi inte få något förtroende i längden ändå, för det skulle inte minska brottsligheten, annat än precis på den platsen vi står” (107).

Ett problemområde Bergsjögruppen valt att arbeta mer med än andra är narkotika (10). Det är ett ämne som ofta dykt upp i samtal och diskussioner, både mellan poliserna själva och när de berättar fritt om Bergsjön och sitt arbete. Samtalen kan handla om allt ifrån att de har tagit in någon av de mer kända ungdomarna i Bergsjön för drogtest till olika straffsatser och priset på olika sorters narkotika.

274. Hur de skulle lägga upp arbetet är något som har utkristalliserat sig med tiden, men något som de valt att jobba med är narkotika. P1 är medveten om att det är ett val de har gjort och han uttrycker att det finns massa annat som de skulle kunna välja att arbeta med. Han säger samtidigt att de skulle kunna välja att jobba enbart med samverkan och varje dagspass vara på skolor och föreläsa. Han säger bestämt att han vill kunna jobba med både-och.

252. De pratar om hur de ska lägga upp kvällen med tanke på vad som har hänt [stenkastning mot en av poliserna]. Kruxet är att P1 har fått tips från tullen om att en bil lastad med knark troligtvis kommer komma till Bergsjön idag. Han tycker att det är svårt att avstå från att spana ifall bilen kommer, nu när de har något så tydligt att gå på, trots att de inte ska jobba mot narkotika nu. ”Rent sådär känns det som att vi ska vara synliga första dan” säger P2. Men de bestämmer att de ska köra på narkotikatipset i alla fall. P3 säger ”kommer det nåt nytt är det bara att ringa”. Han och P1 ska sitta i en bil och spana.

Dessa fältanteckningar är exempel på polisernas pendlande mellan två olika arbetssätt. Arbetet mot narkotikan kräver mer spaningsarbete och mer riktade insatser mot vissa grupper och personer till skillnad från den mer klassiska strategin att synas, vara tillgänglig och bekant med området. Men arbetet mot narkotika kan också göras på en mer vardaglig basis.

4.1.1. Att cirkulera med urskiljning

En del av den medvetna planlösheten handlar om att cirkulera i området och stoppa bilar. Områdespolisens arbete är inte händelsestyrt vilket gör att de inte åker på larm. Många dagar startar med att man kör omkring i Bergsjön och agerar utifrån det man finner intressant, och ofta stoppar man då bilar. Det händer att man gör organiserade kontroller för att komma upp i kvoten om antal utförda alkoholutandningsprov (192), men de flesta kontrollerna sker utifrån misstanke om brott.

221. Polisen slå på en bil de ser men när de får ett möte säger P1 ”den var intressantare va?” och kör efter. Det visar sig vara en äldre man som kör och en ung tjej som sitter i passagerarsätet. P1 gör en ID-kontroll och kroppsvisitering och söker sedan igenom bilen. Han hittar en kniv och en liten påse med pulver. P2 skriver en ordningsbot – mannen har kört utan körkort. P2 förhör honom om kniven. P1 ber tjejen komma fram till honom och frågar vad det [påsen] är men hon säger att det inte är hennes. P1 tittar i hennes ögon och säger att han tror att hon är påverkad av något. //...// Det hela slutar med att mannen får böter på plats för kniven och att han kört utan körkort medan tjejen får följa med till stationen för ett urinprov. Hon visar positivt för flera droger och poliserna tycker att det var väldigt bra att det tog med henne in så att hon nu finns med i deras system.

De flesta kontroller genomförs på liknande sätt. Men den medvetna planlösheten innebär inte att man agerar på allt i sin väg, medvetenheten ligger i urskiljningsförmågan.

33. //...// Jag undrar hur de vet vilka bilar de ska kolla upp och polismannen säger att det är en känsla. Nu har de stoppat en Volvo V40, en ganska billig bil men som håller länge och som man kan göra [antar att han menar meka] ganska mycket med. P1 tar några exempel på bilar som kör förbi. ”Den skulle jag stoppa, inte den. Den skulle jag stoppat om det inte satt en gubbe med keps i...” Väl i bilen igen säger poliserna ”jo det blir ju en generalisering”.

Dock verkar man i de allra flesta fallen ha rätt i sina misstankar, vilket t.ex. visar sig i att bilen som körs är avställd, skatten har inte betalats, föraren saknar körkort, det finns knivvapen i bilen etc. Men de kontrollerar även bilar via polisens ledningscentral för att på så sätt få en uppfattning om bilen innan ett eventuellt stopp. I exemplet ovan anar man en dyster ton över att vara tvungen att generalisera. Men ibland låter poliserna bli att göra en kontroll, både för

att de känner igen bilar och personer genom sin närvaro i området men också för att de aktivt kan kolla upp dem i registret och göra en lägesbedömning i den konkreta situationen.

262. Vi kör efter en skåpbil. När poliserna kontrollerar den i registret får de reda på att bilen har förekommit vid stölder och ägaren har stoppats av polisen förut och då uppvisat ett aggressivt beteende. De släpper bilen och kör åt ett annat håll. P1 säger att det är för att han inte förekommit på flera år. P1 säger också att personen har blivit stoppad utan att det gav något och att det kan vara detta som har förorsakat det aggressiva beteendet; att han blir stoppad hela tiden trots att det är länge sedan han begått brott. Polisen tycker att det är tråkigt när de bara har belastningsregistret att gå efter.

Här visar polisen att de är medvetna om vad en kontroll av mannen skulle kunna göra med hans tillit till polisen. Han har troligtvis inte så stor tillit från början och ett stopp skulle kunna reducera den ytterligare vilket, tillsammans med att han inte förekommit i polissammanhang på länge, gör att polisen väljer att inte stoppa honom. I detta avsnitt har jag velat blyxtbelysa den medvetna planlösheten som en utgångspunkt för att ta sig an områdespolisarbete. Tilliten är något jag ska återkomma till.

4.2. Polisens område

I det här avsnittet kommer jag att presentera hur man gör sig relevant som *lagpolis*, genom att kommunicera ut att området tillhör polisen, med syftet att skapa *polisförtroende* hos allmänheten.

4.2.1. Lagpolisarbete som områdespolisarbete: att trötta ut

Områdespolisens medvetna planlöshet ger dem möjlighet att till viss del styra vad som dyker upp, eftersom de lärt känna området så pass väl att de vet vad de ska leta efter och var. I arbetet med att få bort narkotikan från Bergsjön använder man sig av samspelet mellan att synas så mycket som möjligt och att arbeta mer repressivt, vilket i mina ögon tar formen av en slags ”uttröttningsstrategi”. Syftet är att störa vissa grupper och platser så pass mycket att den kriminella verksamheten inte kan fortsätta som den gjort tidigare. Att flytta fokus från människor till specifika platser menar författarna till rapporten *Platsens betydelse för polisarbete* kan göra polisarbete mer effektivt och en enkel strategi handlar just om att patrullera på brottsfrekventa platser (s.k. *hot spots*) (Weisburd, Telep, Braga 2010:5f).

24. Vi kommer till en plats och P1 pekar på ett ställe där det sålts mycket knark. Han berättar att det faktiskt är en sak som de tror att de har lyckats med; att få bort den öppna droghandeln på vissa plaster i Bergsjön. De har tröttat ut vissa genom att vara på dem hela tiden. När polisen plockar narkotikan som gängkillarna har på sig varje gång förlorar de ständigt pengar och det blir ohållbart.

63. När polisen kontrollerar ett stort garage berättar P1 att det har varit mycket med det garaget innan. Några har haft det som sitt "häng" och det har varit massa stök. Han säger att de har flyttat från Bergsjön nu och att han gärna vill ta på sig lite av den förtjänsten. Han menar att polisen har varit på dem så mycket att de inte tyckt att det har varit värt att stanna kvar.

Jag har sett att strategin tillämpas både i mer riktade insatser och i deras mer planslösa dagliga verksamheter, där polisen agerar på det som dyker upp för tillfället.

Men det som dyker upp är ofta sådant som har dykt upp tidigare, och som gör att samma människor regelbundet "råkar ut" för polisen, främst unga män som har för vana att hänga på gator och torg. För vissa av Bergsjöns invånare blir resultatet att de känner sig förföljda av poliserna som sedan över ett år tillbaka har verkat i området. Jag har uppfattat det som att polisen bara genom att synas åstadkommer en känsla av närvaro i området, vilket enligt Skogan (2009) har positiv inverkan på allmänhetens polisförtroende. Men vad gäller dem som är föremål för polisens uttröttning och på olika sätt har upplevt polisen har mötet troligtvis en negativ effekt. Vad polisen verkar vara ute efter här är att använda sig av *institutionaliserad misstro*, riktad mot gängen, för att vinna områdets förtroende (Björk 2011). Genom de nedslag polisen gör mot misstänkta individer når de starka reaktioner. De allra flesta av dem är kända för polisen sedan tidigare och de stannar ofta och pratar med dem, men nästan lika ofta kroppsvisiteras de också. Jag upplever det som att man vant sig vid polisen och till viss del börjat acceptera rutinen. Det handlar om att kommunicera budskapet att området tillhör polisen och inte de kriminella strukturerna, för att på så sätt vinna den skötsamma allmänhetens förtroende.

81. P1 tar en genväg genom en rabatt och kommer snabbt fram till gänget. Jag följer efter med P2 bakom mig. P2 säger hej och frågar vad de gör. Han får inget riktigt svar. Han säger att han ska känna över dem. Han frågar som vanligt om de har några vapen eller vassa föremål på sig. Den första killen säger nej men under visiteringen börjar han skämta om att P3 ska känna på hans skrev för där är något vasst. P1 hittar ingenting och går över

till nästa. Han är betydligt mer aggressiv. P2 står bakom mig och gör ingenting. Killarna börjar psyka P1 genom att säga att han får göra skitgörot när P2 bara tittar på. Det pendlar mellan skämt om att P1 vill ta på killarna och att P2 är en mycket schysstare polis eller att han är överlägsen P1 eftersom han inte visiterar någon. P4 ser något och försvinner bortåt husknuten. P1 fortsätter visitera.

P2 står med en annan kille ur gänget längre bort och P1 ”tar med sig dem” (eller de tar med honom) bort. På vägen börjar killen bråka med P1. Han är jättearg för att polisen visiterar dem hela tiden och han sliter sig ifrån P1 som blir hård tillbaka och säger något om att de skulle kunna visitera dem hela tiden om de ville, och även ta in dem på urinprov. Han säger också att han ska visa respekt.

När vi kommer fram till de andra fortsätter P1 visitera dem i tur och ordning medan P2 småpratar med dem. En kille uttrycker att han är trött på att de jagar dem. P2 säger att det var ju jättelänge sen de sågs. Killen håller inte med. Han säger att det bara är ett par månader sen. Jag tänker att det låter länge. Vissa av killarna säger inte så mycket, de flinar och skrattar mest. En verkar ha ett jobb. P2 frågar hur det går. Han får något neutralt svar. Det småpratats lite mer och sen går vi tillbaka till bilen.

Efteråt i bilen verkar poliserna nöjda. Det var ju länge sen de såg gänget och de ser det som ett bra tecken. På lunchen återberättar de vad som har hänt för P3.

Här handlar det om att polisen vill visa att de är en makt att räkna med. Budskapet i uttröttningen handlar om att visa ungdomarna att polisen inte tolererar deras kriminella beteende. Polisen gör sig relevant som lagpolis, genom att vara bestämd och handlingskraftig, inte genom att anpassa sig till gängens feedback. Det är dock svårt att hävda att det är ett renodlat lagpolisarbete. Som Peterson (2008) skriver handlar det om att pendla mellan ett tvingande och ett erkännande sätt för att nå ömsesidighet och respekt. Det är situationen ovan ett tydligt exempel på då polisen samtidigt som man visiterar dem också upprätthåller en dialog och småpratar med dem om sådant de känner till sedan tidigare. Även om det uppstår en maktkamp mellan en av poliserna och gänget neutraliseras läget innan de skiljs åt för den här gången. Poliserna säger efteråt i bilen att det är ett bra tecken att de träffat på dem efter att de sinte syntts till på ett tag. Ömsesidigheten är viktig för att en relation ska vara möjlig, att både visa sin makt som lagpolis och att visa sig tillmötesgående som fredspolis. För att klyftan mellan polis och ungdomsgäng inte ska bli oöverbinnerlig handlar det om att visa upp en låtsad ovetskap, både från polisens och från ungdomarnas sida, där dialogen inte sällan stannar på ett relativt trivialt plan, eller ”jigger jigger” som det heter i polismun (109). Men detta har således ett syfte.

Pendlandet mellan de båda polistyperna gör också att man som fredspolis har makten att låta bli att visitera, eller ”irritera”.

108-109. När P1 vid ett tillfälle valt att ensam gå bort och prata med ett bekant gäng frågar jag efteråt vad som hände. Han berättar att han inte visiterade killarna den här gången. Han var helt säker på att en av dem hade narkotika på sig men han säger att det måste vara en balans och att man inte kan vara på dem för hårt.

Men jag har också varit med på flertalet fall där ett närmande från polisens sida har lett till att man har gjort vidare narkotikakontroller. Ibland gör man kontroller på plats genom att titta på ögonrörelser och andra gånger tar man med personen till stationen för urin- eller blodprov.

280-281. Poliserna väljer att köra ner i ett garage. När de kör in ser de några som springer och de ställer bilen och vi går snabbt ur och springer efter. De fyra killarna stannar när polisen ropar till dem och vi kommer ikapp dem. Killarna sätter sig på ett par betonggrisar, flåsandes. P1 frågar varför de springer. ”Det var ett skämt” blir svaret. P1 försätter ”varför springer du? Du känner ju oss, du vet ju vilka vi är”...//

En av killarna får följa med till polisbilen för att poliserna har gjort bedömningen att han är påverkad av något. P2 säger att hans ögonrörelser visar att han har tagit något. Polisen bestämmer att han ska få göra ett urinprov på plats. När detta visar sig positivt på flera olika narkotikaklassade preparat säger killen ”ni ljuger. Jag har inte tagit nåt” säger han upprört. ”Lugn och fin” säger P2. Det låter mer som en order än en bedjan//...// Han körs hem och på vägen förklarar P2 att sociala inte kommer se på det hela med lika blida ögon om provsvaret kommer tillbaka positivt och han inte har erkänt att han har tagit droger. ”Men om du inte har tagit nåt ska du inte säga det.” Poliserna får svaret ”jag vet att ni vill sätta dit mig”.

De båda fältanteckningarna ovan ger en bild av hur det kan gå till när polisen visar sin makt genom att visitera och drogtesta misstänkta människor. I exempel 280-281 har polisen och ungdomarna en relation sedan tidigare, som en av poliserna försöker verifiera genom att säga ”du känner ju oss”. Ungdomarna är inte en del av en grövre kriminell verksamhet, vad jag uppfattar, och poliserna behandlar dem lite varligare då det inte finns en lika tydlig grund till att kommunicera sin makt, som i exempel 81 ovan. Men uttröttningsstrategin syftar likväl till att visa att området tillhör polisen:

150. P1 pratar om de två polerna av arbetet att å ena sidan bibehålla kontakten med de goda krafterna i Bergsjön kontra att prestera mätbart. Han skulle hemskt gärna vilja gå runt och dricka kaffe och prata med folk men det går inte att bara göra det. Han sätter ihop händerna till en enhet som för att visa att de två sidorna hör ihop. Folk i Bergsjön är uppväxta i ett våldsmonopol och polisen måste visa ungdomarna att de har makt. Han tar tag i kragen på min jacka, för att visa konkret att han har makt. ”Det andra ger oss inget [i den vägen] med dem”, säger han och syftar på det rent kommunikativa fredspolisarbetet.

Det budskap som ska säljas in handlar alltså om att få bort narkotikan från Bergsjön genom att visa vem det är som bestämmer. I fältnotering 150 säger polisen dessutom något intressant om att detta är detsamma som att prestera mätbart, vilket jag ska komma tillbaka till senare.

4.2.2. ”De tror att hela jorden kretsar kring dem”

Den begränsade skara som får denna särbehandling av polisen, denna uttröttningsstrategi, upplever att polisen är på dem hela tiden. I vissa fall är det inte så konstigt att somliga känner sig jagade av polisen. Det händer ganska ofta, att poliserna samarbetar med varandra via radion för att få tag på misstänkta som av olika anledningar vill komma undan polisen (138). De har lärt sig alla småvägar i området och kan ofta räkna ut var de jagade kommer att dyka upp. Ibland behöver polisen inte jaga, utan bara ”mystiskt träffa på” personer. Vilket jag tror har samma effekt.

222. Vi kör in på ett torg och P1 säger att han ser några som han vill prata med, men om vi skulle försöka komma åt dem från det här hållet skulle de hinna försvinna. Istället åker vi runt kvarteret och parkerar och promenerar från andra sidan. Plötsligt kommer en kille emot oss och hälsar och tar i hand. Han frågar P1 om det inte var oss han såg i bilen förut och pekar neråt, där vi körde för någon minut sen. P1 säger att det var det och killen skrattar lite.

Under tiden jag var i fält kunde jag inte se något konkret resultat av uttröttningsstrategin men jag uppfattade ändå att många av ungdomarna var så pass trötta på polisen att de upplever det som att polisen är på dem mer än vad som faktiskt är fallet.

151. P1 berättar att ”det är som en lek i verkligheten. Vi gästspelar i Bergsjön” och han menar att som polis är du bara där en del av ditt liv och sen går du ut ur den verkligheten.

Men gängen i Bergsjön tror att polisen är där hela tiden. ”De tror att hela jorden kretsar kring dem.” Vi slår följe med P2 upp för trappan som flikar in ”vi är här några dagar i veckan och sen är vi hemma och dricker kaffe emellan”. Gängen tror att polisen jagar dem jämt och P1 säger ”de kan säga – *jag såg dig i Bergsjön igår. Nej, jag jobbade inte igår, jag var ledig. – Jo, jag såg dig!*”

De som har en tendens att ständigt dyka upp har naturligt nog upplevelsen av att polisen är överallt hela tiden. Mycket av det som händer hänger ihop med vartannat och jag förstår vad poliserna menar när de vid ett tillfälle inte får tag i de mopedister de letar efter men inte är särskilt nedslagna över det. De menar att de säkert dyker upp senare under kvällen. Jag säger ”de dras till polisen”. De säger ”vi dras till dem” (209). Vid ett annat tillfälle kör de runt lite på måfå och jag undrar om de hade någon speciell plan. De svarade att de letade efter en bil som hade kört ifrån dem dagen innan. Jag tänkte att det verkade som en omöjlig uppgift, men efter den dagen lärde jag mig att saker och ting har en tendens att dyka upp igen, och att det ibland bara krävs lite tålamod (190).

Områdets begränsade utsträckning är något som polisen aktivt utnyttjar till sin fördel. Vid en större insats som syftade till att visa att man tagit vissa oroligheter på allvar och där områdespolisen fått hjälp av andra polisgrupper blir detta tydligt. Även om poliserna var besvikna över att det varit lugnare än vanligt den natt de skulle visa sin närvaro menar P1 att det ändå var bra att de var så många poliser som visade sig på det lokala torget, ”asbra faktiskt!”, alltså att ungdomarna inte har trott på dem när de utlovat en massa poliser men att detta visar för dem att det är allvar. ”[Namn på ungdom] var med i stenkastningen och nu [ikväll]”, vilket betyder att detta, att det varit så många poliser i Bergsjön, kommer att sprida sig eftersom man träffat på samma killar flera gånger under kvällen (285). Här handlar närvaron inte om att vara synlig och tillgänglig för den vanliga medborgaren (Peterson 2010) men detta kan ändå innebära att invånarna känner av närvaron av en polismakt vilket i förlängningen är förtroendeskapande (Björk 2008).

4.2.3. Igenkänningsfaktorn

Polisens kunskap om området gör att de vet ungefär vad och vilka som är intressanta eftersom de har träffat och känner igen många av dem de möter. På våren börjar mopederna köra frekvent vilket innebär hjälmproblem. Så här säger en av poliserna när vi kör in i Bergsjön och möter två killar utan hjälm på en moped som hinner ifrån oss. ”Jag kände inte igen dem. Det är ju lite oroväckande.” Jag frågar vad han menar. ”Att det finns ungar som jag inte vet,

som gör sånt...” (205). Exemplet visar att poliserna tycker att det är konstigt om de ser någon de inte känner igen, i alla fall om det är någon de tycker sig ha anledning att veta vem det är.

Polisen gör sig alltså relevant för vissa människor genom att veta vilka de är och genom att de också vet vilka polisen är. På detta sätt måste de förhålla sig till varandra och även om det inte uttalas i mötet finns det ett ”jag vet att du vet att jag vet-förhållande” mellan dem. Jag har kallat detta den omvända igenkänningsfaktorn, att människor i Bergsjön också *förväntar* sig att polisen ska känna igen dem. Detta händer ganska ofta.

215. En kväll kör polisen efter en kille utan hjälm. De får till slut stopp på honom nära hans hus. Där står två av hans äldre systrar som upprört undrar varför polisen jagar deras bror. Poliserna frågar killen varför han ansträngt sig för att komma bort från dem. P1 säger nästan lite indignerat ”du känner ju oss...” De ska ta hans namn och personnummer. Jag vet inte om han är bångstyrig eller stressad och nervös men jag hör att de frågar irriterat ”kommer du inte ihåg vad du heter?” När de vill att han ska säga sitt personnummer säger killen till P2 att det har ju P2 redan. Han har varit inne för urinprov för inte så länge sedan och då tog de ju hans personnummer, menar killen. P2 säger att han inte kommer ihåg det. Senare säger jag att det är lite komiskt att ungdomarna tror att polisen ska komma ihåg allt men P2 säger att han faktiskt grämer sig lite över detta. Om han hade haft sitt gamla block hade han kunnat ta fram hans personnummer. Han säger också att han har funderat på att ha två böcker varav den ena han bara skriver namn och personnummer på de han träffar...//

I detta exempel verkar poliserna upprörda över att killen inte stannat trots att de har träffats förut. Det är svårt att bedöma vilken effekt det har på situationen att polisen och killen har träffats förut, men uttröttningsstrategin skulle kunna fungera som avskräckning. En annan gång gör polisen ett fordonstopp av en man med barn utan bilbälten. Bilen har dessutom en massa fel, vilka inte har åtgärdats sedan man stoppade honom sist och han upplevs som mycket nonchalant. Mannen får böter med orden ”det svider lite i alla fall” med syftning på att mannen inte verkade bry sig om sina barns säkerhet (139).

Man kan kalla det avskräckning, uttröttningsstrategi eller lagpolisarbete, alltsammans syftar till att visa att området är polisens och att de är en kraft att räkna med. I det här avsnittet har jag visat att polisen gör sig relevant genom att ligga på de få för att skapa förtroende bland de många. Relevantgörandet behöver alltså inte enbart handla om något positivt för individen, bara det har en positiv inverkan på området i stort. Men frågan är huruvida det har denna effekt eller

inte och om den institutionaliserade misstron är ett tillräckligt effektivt verktyg för att stärka allmänhetens polisförtroende i Bergsjön. Skogan (2009) menar att invånares förtroende stärks när de ser polisen i sitt område, men det direkta mötet med polisen och upplevelsen därav minskar däremot polisförtroendet. Jag menar att detta skulle kunna bli ett problem för relationen områdespolis – område – *tillitsskapande*, eftersom områdespolisarbete inte bara handlar om lagföring. Jag ska därför titta närmare på dessa möten och försöka reda ut vad områdespolisen gör för att skapa tillit till sig själva som fredspoliser.

4.3. Områdets polis

Det här kapitlet är döpt till områdets polis för att det handlar om vad polisen gör för området och dess invånare och hur man skapar tillit genom fredspolisarbete. Områdets polis gör sig relevant genom att kommunicera till området att polisen tillhör invånarna. Man bygger upp tillit på *mikronivån*, i det personliga mötet. Fredsarbete, till skillnad från lagpolisarbete, handlar om att agera alternativt, inte om att göra det som genererar mest rapporter och statistik (jmf. Bittner 1967, Peterson 2008, Björk 2011) och häri ingår att träffa människor som inte nödvändigtvis har begått eller ska begå brott. Vi har sett att polisen skapar förtroende genom att kommunicera att de är en kraft att räkna med, men detta, hävdar jag, måste kombineras med tillitsskapande möten där polisen tar hjälp av området (Skogan 2006) för att göra sig relevanta och åstadkommer horisontsammansmältningar.

4.3.1. Ett alternativt alternativ

Jag ska börja med att redogöra för ett exempel som visar hur annorlunda man kan arbeta som fredspolis i förhållande till lagpolis. Exemplet visar betydelsen av att inte agera. Här har polisen stoppat två killar som kommer ut ur en närbutik. De får visa legitimation och frågas ut om var de bor och vad de jobbar med. Detta samtidigt som deras personnummer kollas upp gentemot brottsregistret.

87. //... Polisen frågar den andra killen om han har något på sig som han inte borde ha. Han tar fram två Subutex (tabletter som missbrukare får för att bli av med sitt beroende). Han säger ”jag vill inte ha med polisen att göra”. Polisen visiterar inte honom utan de säger att killarna får ha en bra kväll och så sätter vi oss i bilen. Jag frågar P1 vad killen menat med att han inte ville ha med polisen att göra. Han sa det nämligen inte i en arg ton utan mer sakligt och lite uppgivet. P1 berättade att när de kollat killarnas personnummer fick de upp en hel lista på saker de har gjort. De är missbrukare, med allt vad det innebär.

P1 fick dock inte upp något på killen ifråga från de senaste två åren och valde därför att tro att han försöker sluta och att de två Subutexen är det enda han har på sig. Jag frågar P2 om jag uppfattat rätt, att han inte visiterade honom. Han ler och säger menande ”du vet, tilliten...”

Att låta bli att visitera är en aktiv handling där polisen tar ansvar för kommunikationen genom att anpassa budskapet utifrån det man vet om personen och på så sätt skapa tillit i mötet. Här avkodar polisen mannens feedback ”jag vill inte ha något med polisen att göra” och utifrån denna respons reagerar man genom att låta bli att visitera honom, och tror sig på så vis uppnå ett tillitsfullt möte. Jag vill dessutom hävda att detta, mer ömsesidiga närmande, både är ett sätt att skapa tillit gentemot områdespolisen, men om det får fortgå också kan gynna en individs vidare polisförtroende, eftersom målet inte är att arresteras, bötfälla och rapportera (Peterson 2008), utan att i fredspolisandan hitta ett alternativ till fortsatt kriminalitet. Det är ett exempel på ett personligt möte som avviker från vad personen ifråga är van vid och tar formen av ett positivare möte och istället stärker individens tillit till polisen (Skogan 2009) och i förlängningen också stärker förtroendet för polismakten (Luhmann 1988).

Även där personerna som stoppas är kända av polisen kan denna typ av interaktion leda till vidare konversationer.

277-279. Polisen träffar på två unga killar som hänger vid en spårvagnshållplats. Den ene killen har nyligen varit inne på förhör och den andre för ett narkotikatest. Båda två är ganska upprörda över polisens närvaro. De vägrar först att bli visiterad men sen är det som att de ger upp för att de inte längre bryr sig. P1 säger att det gör honom ledsen att killarna tror att han vill sätta dit honom.

Polisen vill titta i deras ögon. Först opponerar de sig men det hela resulterar i att P1 försöker visa för killarna vad det är man tittar efter. Han lyser i den ene killens ögon och förklarar samtidigt för den andre vad han ska titta efter. Även om jag inte hinner höra vad killarna säger har de lugnat sig och lyssnar nu på vad polisen har att säga om kroppsbesiktningar.

I denna fältanteckning är polisen ute på, vad jag vill kalla, ett lagpolispolisuppdrag, att stävja oroligheter i området. Gränsen mellan lagpolis och fredspolis är dock inte helt tydlig och polisen väljer här att använda sig av ett tillvägagångssätt mer likt fredspolisens. Ungdomarna ger uttryck för sin missbelåtenhet på ett relativt nyanserat sätt vilket, enligt min uppfattning,

får polisen att besvara deras feedback genom att anpassa sig till killarna och istället agera fredspolis. På grund av att polisen tar ansvar för kommunikationen lyssnar nu killarna på polisen och på vilka grunder de agerar. Men dessa möten måste inte initialt syfta till att utföra lagpolisarbete.

4.3.2. Fredsmöten

Polisen kan nyttja sin kunskap om området, inte bara som vi sett i tidigare avsnitt till att trötta ut kriminella verksamheter utan också för att kommunicera och bekräfta invånarna i mötet med dem. Ett exempel handlar om en ung man som polisen träffar utanför en liten butik. Han har många frågor om hur det är att vara polis och det blir en längre pratstund. Efter en stund säger killen att han träffat polisen tidigare. ”Jag bjöd dig på fika men du sa nej”. Han förklarar var det var och när så att P1 ska komma ihåg. ”Du trodde jag skulle äta upp dig.” P1 svarar ”nä, vi letade efter en kille.” Killen håller med ”ja, det gjorde ni. Han var skum” (190).

I det här fallet kommer killen ihåg polismannen bättre än polismannen kommer ihåg honom, men de lyckades tillsammans minnas händelsen och det verkade betyda mycket för killen att få relationen bekräftad. Om lagpolisarbetet syftar till att skapa förtroende genom strategier som uttröttning vill jag hävda att fredspolisarbete handlar mer om att skapa tillit genom att bekräfta och bygga upp goda relationer. Även om Bergsjön kan sägas vara ett område med lågt överbryggande och högt bindningskapital betyder inte det att det inte finns olika människor med olika kapitalsammansättning (jmf. Hawdon 2008). Killen i exemplet verkar ha ett högre överbryggande kapital än de gäng som finns beskrivna ovan (81, 280-281), vilket kan vara en orsak till att han närmar sig polisen och inte tvärtom. Jag har även varit med när de som blir stoppade av polisen lyser av glädje för att de får visa att de är rättskaffens människor. Av en tillfällighet stoppar polisen två killar på moped. Jag kände igen den ene killen från fritidsgården. Han hade ställt massor av frågor om mopeder. Han får blåsa i alkoholmätaren och säger med förtjusning ”åh, detta har jag aldrig gjort!” Jag frågar om han är glad nu när han blir stoppad och gjort allt rätt. Han nickar. ”Jag vill köra lagligt” [och få bekräftelse för det] (207).

Polisens förmåga att tillsammans med varandra och dem de träffar hjälpas åt att minnas, att *pussla*, uppfattar jag som en viktig hörnsten i tillitsskapandet. Jag var med vid ett tillfälle när polisen såg två personer vid en husvägg med uppdragna luvor. Det var två kvinnor i medelåldern, båda gamla missbrukare. Polisen frågar vad de gör o.s.v. varpå de visiterar den ena kvinnan. Samtidigt frågar den ena polisen om han inte känner igen henne. Hon tror att det kan stämma och de diskuterar vilken bil hon kan ha kört när de träffats. Poliserna kommer på

att de känner den andra kvinnans son. En av poliserna säger att det är en bra kille men att han borde lämna Bergsjön för att klara sig. Han är fjorton år och mamman berättar att han inte sover hemma längre och att hon aldrig vet var han är. Polisen frågar om han hänger med samma kompisar fortfarande. Poliserna kan tillsammans komma på namnen på dem och säger att de är vettiga killar. Men mamman säger ”det barkar åt helvete” (78).

Här visar polisen att de känner igen kvinnorna, inte bara för att de har en bakgrund i olika polissammanhang utan för att man har träffats förut och poliserna vet saker om dem. Ur tillitssynpunkt tror jag att det är viktigt med dessa ”personliga” möten där det, som Hawdon (2008) menar, handlar mer om hur polisen är i mötet än att man är en representant för ordningsmakten. Sätter man likhetstecken mellan att skapa bindningskapital och tillit kan man kanske också hävda att dessa situationer på mikronivå har betydelse för vilket förtroende människor får för polisväsendet i stort (Luhmann 1988). Här gör man sig alltså relevant som fredspolis, genom att bekräfta människor i en individuell relation.

4.3.3. Betydelsen av tillfällena för horisontsammansmältning

Jag ska nu visa på hur viktiga tillfälliga möten är för att kunna agera fredspolis. Analysen kommer av att jag registrerat hur många som kommer fram och pratar med polisen, bara för att de råkar befinna sig på samma plats, tillräckligt länge. Det visar hur betydelsefull den medvetna planlösheten är, i relation till att jobba händelsestyrt. Polisen hade en annan uppgift vid tillfället men kunde samtidigt prata med folk som kom fram till dem. Några unga män närmar sig och konversationen blir ganska vettig. Samtalsämnena sträcker sig från det vanliga ”kan du visa hur man använder batongen?” till att våldtäkt borde ha strängare straff än rån. En kille frågar om vi har sett bilderna som ligger ute på Elin³, och säger att det är fruktansvärt. Konversationen handlar även om imitationer av ”laserturken”⁴ och filmrecensioner men landar till slut i kriminella gäng. Någon gängledare har flytt utomlands och polisen får frågan om han inte skulle vilja flytta utomlands och leva lyxliv. Han svarar att han kan åka utomlands utan att göra det som mannen har gjort, och slipper då att fly (270).

Här ges poliserna ett tillfälle att prata helt okonstlat med ungdomarna. På detta sätt kan polisen bygga upp en relativt bra relation till dem som befinner sig på gränsen men ännu inte riktigt gått över till en kriminell bana. För att kommunikationen ska fungera är det av största vikt att det finns *tillfällena* för kommunikation. Då kan polisen lättare nå ut med sitt budskap

---

³ Uppmärksammat våldtäktsmord i Göteborg hösten 2010 där kort på offret hamnat på Internet.

⁴ Ett klipp som blev stort på Youtube där en man (på ett komiskt) sätt berättar att han ska straffa den person som under lång tid skjutit mot invandrare i Malmö.

eftersom man kan översätta det i termer av fritidsintressen, körkort, film och skämtsamheter. När tillfället är mer frivilligt tolkar ungdomarna polisens budskap på ett sätt som gör att det blir en dialog och den feedback som skickas tillbaka är något som polisen i sin tur kan avkoda och anpassa sig efter. Samtalet ovan är väldigt nedkortat men visar ändå att det började med trivialiteter men fortsatte att handla om sådant som ungdomarna fann intressant att prata om och nådde någon slags genuinitet då samtalet kom in på kriminella gäng. Eftersom att samtalet fick lov att ta tid hann kommunikationsprocessen ta flera varv och här kan man kanske börja ana att det finns potential för en *horisontsammanmältning*. Även om polisens och invånarnas erfarenhetsfält är olika lyckas man hitta symboler som gör kommunikationen enklare. Det är ungdomarna som väljer att prata om kriminella gäng men detta ger polismannen en möjlighet att kommunicera en alternativ väg, genom att säga att han hellre skulle välja att kunna åka på semester än att som gängledaren tvingas fly. Polisen tar ansvaret för att horisonterna ska kunna närma sig varandra genom att erkänna killarnas förståelsehorisont och kanske kan en ny sanning bildas i ögonblicket.

Jag har vid flertalet tillfällen varit med när polisen cirkulerat i området och stött på pratglada ungdomar. Även om det är svårt, menar en polis, vill han förmedla att områdespoliserna är några som ungdomarna kan prata med och att de inte behöver ”lösa det själva”. Han vill att ”våra poliser” ska vara några de kan vända sig till när man behöver hjälp (47), något jag menar måste bygga på att polisen inte bara kontaktar ungdomar när något hänt. Poliserna säger själva att det är bra för deras trovärdighet att de inte behöver åka på larm och därmed avbryta vad de håller på med (99). De kan då jobba mer aktivt för att skapa tillfällen att mötas och bygga relationer på, och öka möjligheten för en horisontsammanmältning.

Den här typen av relation tycks dock bygga på att det är människor som befinner sig i gränslandet mellan laglydig och kriminell. En av poliserna är besviken över att en kille han haft en bra relation till plötsligt har vänt om och blivit väldigt otrevlig mot polisen. När jag frågar vad det kan bero på tror P1 att en anledning kan vara att han har blivit intagen för drogtest och att han nu vet att polisen vet vad han gör (104, 231). Detta innebär att relationen är tillbaka på ett trivialt plan.

4.3.4. Relationer som förebyggande arbete

Ett sätt att nå horisontsammanmältningar är att besöka fritidsgårdar. Jag var bara med på ett besök på en fritidsgård men i mina ögon verkade poliserna ha byggt upp en nära relation med många av de barn och ungdomar som var där.

84-85. //...När vi kommer dit blir vi bjudna på te av fritidsledarna. De vill lägga socker i allas koppar men vi tackar nej. Då kommer en flicka fram och säger att hon tar åtta sockerbitar. Jag säger att det är ju jättemycket. ”nej, jag tar sex stycken”. ”Det är ju också jättemycket”. ”Jag tar fyra, det är sant”. Okej, säger jag och tittar skeptiskt på henne. Hon ler. En polis kommer fram och säger att det är hon som hade sagt att han var den dåligaste dåliga på fotboll. Tydligt var flickan väldigt duktig och hon hade utmanat P1 en gång. //...// När polisen hade suttit vid bordet ett tag var biljardomgången som spelades slut och det skulle börja en ny och man ville att P1 skulle vara med. Han försökte dra sig ur men de tjatade tills han gav sig.

Barnen i fältanteckningen ovan har uppenbarligen ett ganska okomplicerat förhållande till polisen. Jag var dock inne i ett annat rum på fritidsgården där man var äldre och här var det betydligt svårare att få kontakt. På vägen från fritidsgården berättar en polis att en av ungdomarna anförtrott sig till honom och berättat något som hade hänt på deras skola och som hade med polisen att göra. Jag säger att detta måste vara typiskt områdespolisarbete, att de får ett tips av en ungdom för att personen litar på dem. De håller med. Hade det inte funnits tillfällen att mötas hade hon aldrig berättat (86). Här blir *fritidsgård* ett viktigt inslag i kommunikationsprocessen där tipset är ett konkret resultat av vad horisontsammansmältningen kan ge polisen. Det tycks mig dock som om det blir svårare och svårare att jobba relationsbyggande och uppnå tillit ju äldre ungdomarna blir, men dessa exempel visar att det ändå finns en möjlighet, och att förebyggande arbete därmed är viktigt.

Eftersom att områdespolisarbete dessutom går ut på att arbeta underrättelsebaserat är relationerna viktiga och det jag försökt visa är att det krävs en viss relation och en viss tillit till polisen för att arbetet ska bära frukt, i form av tips. Som Heder (2009) säger ligger det största ansvaret för att dialogen mellan polis och område ska fungera på polisen men om de lyckas generera tillit kan de också göra sig mer relevanta för sitt område. Genom att människor litar på polisen och tipsar dem om sådant som är angeläget blir polisen mer av *Områdets Polis*. Tipsen blir områdets feedback till polisen och beroende på hur polisen tolkar tipsen och vilket budskap de sänder ut tack vara feedbacken kan de öka eller minska sin relevans för området. Detta är ett sätt för polisen att ta reda på vad som är angeläget för medborgarna och ta hjälp av dem (Skogan 2006), vilket bara är möjligt om invånarna har tilliten att närma sig polisen och det finns tillfällen för att göra det. Jag vill hävda att områdespolisen skapar tillit som fredspoliser genom att kommunicera att de är en grupp som de boende kan vända sig till.

4.4. Hur arbetar man lönsamt?

Det är nu dags för att besvara den andra frågeställningen: Hur gör områdespolisen sig relevant för polisorganisationen och hur påverkar detta möjligheterna att göra sig relevant för området? Svaret ligger i att göra sig lönsam för polisorganisationen.

4.4.1. Att (inte) mäta områdespolisarbete

72. //...Gruppbefälet berättar att det är nödvändigt att kvantifiera inom polisen för att visa vad som är ekonomiskt lönsamt att lägga pengar på. Detta blir ett problem för områdespolisen som inte kan visa att de är "lönsamma"...//

99. //..."Det är pengarna som styr!" I månadsslutet är det budgeten som visar vad som gett något tillbaka. Varje områdespolisgrupp går på den enhetsbudget som det tillhör...//

Här får man reda på tre saker, att lönsamhet handlar om att kvantifiera, att områdespolisarbete är svårt att kvantifiera och att områdespolisarbete rättar sig efter samma budget som övrig polisverksamhet. Detta ligger i linje med *utvärderingssamhällets* idé om att kvalité är direkt relaterat till *effektivitet* och *prestation*, och utvärdering därav. Man vill inom offentlig sektor utvärdera kvalité och göra den mätbar och därför upprättar man ett kvalitetssäkringssystem (Power 1999). Min uppfattning är att områdespolisen arbetar i en organisation som strävar efter att göra sig utvärderingsbar, genom krav om olika typer av måluppfyllelse och statistikföring. Detta komplicerar frågan om hur man gör sig relevant som områdespolis, i första läget med hänsyn till den större polisorganisationen men i förlängningen också för hur man gör sig relevant för sitt område.

Områdespolisen följer olika direktiv och styrdokument, vissa särskilt utformade för områdespolisen och andra som är gemensamma för polisen i stort. Under en viss period av året arbetar man med ett visst tema, t.ex. narkotika, trafik eller våld i offentlig miljö. Dessa inriktningar är ett sätt att kvantifiera polisarbetet eftersom att grupperna är ålagda att rapportera in hur många timmar man har arbetat mot periodens tema, eller PUM-A (polisens underrättelse modell-applikation). Områdespolisen har även en egen PUM-A som handlar om områdespolisarbete. Vissa veckor är dessutom ägnade olika punktinsatser.

101. Vi är ute och kör och ska försöka ta några utan bälte eftersom att det är nationell bältesvecka. P1 säger ”hade närmaste cheferna fått bestämma hade vi jobbat mot trafik hela veckan”. De skulle då får en bra rapport på s.k. pinnar.

Områdespolisen jobbade inte mot trafik hela denna vecka men det betyder inte att de inte är nödgade att rätta sig efter givna påbud om kvantifiering. De måste som alla andra uppnå sin kvot av alkoholblås och enligt den lista jag har sett har inte områdespolisen en mindre kvot än andra grupper. Något som poliserna är kluvna till. Att ta någon som kör rattfull får en polis att utbrista ”jävlar, nu fick vi ett positivt blås när vi tänkt stå och få massa blås avklarade”, när han återberättar ett skeende. Samtidigt tycker polisen att det är bra att de ska uppfylla samma kvot som alla andra, just för att det ska ha något att visa upp. Detta är också anledningen till att områdespolisen i Bergsjön har skapat ett internt dokument för sig själva där de bl.a. sammanställer hur många rattfyllor de tagit. Detta har med kvantifieringen att göra och är ett sätt för dem att visa vilken nytta de gör, och därmed motverka rädslan för att satsningen med områdespolisen ska läggas ned (72). Deras interna statistik handlar både om att skriva upp brottsrelaterade insatser och samverkan de varit med på, t.ex. att de besökt en skola. Dokumentet är öppet för andra polisenheter. De för också dagbok över saker som hänt som kan vara av intresse för andra och sådant de själva kan ha nytta av längre fram (290). När jag är med på ett möte angående ett samverkansprojekt får jag veta att ungdomarna har utvärderat projektet och P1 säger att han vidarebefordrat utredningen till sina chefer för att de ska se vad områdespolisen arbetat med, som ett alternativt sätt att mäta verksamheten och därmed ha något att visa upp (165, 95).

Områdespolisarbete är en brottsförebyggande verksamhet med långsiktiga och kvalitativa mål för att skapa tillit till poliser och förtroende för polisen. Jag har visat att områdespolisen jobbar för detta med både freds- och lagpolisstrategier och gör sig på så vis relevant för området. Problemet, som jag ser det, är att det bara är den ena arbetsformen som går ihop med att göra sig relevant för polisorganisationen och uppfyllandet av dess krav om att polisarbete ska vara mätbart. Fredspolisarbete genererar inte hårddata. Power (1999) menar att utvärdering kan bli en egen värld och systemet för självinspektion legitimeras av en extern utvärderingsprocess. Jag hävdar att det är just det som har hänt med områdespolisen i polisorganisationen.

Wilson (1989) skriver att det är ett problem för arbetsgivare att det finns *prestationer* och *effekter* som inte är *observerbara* vilket gör det möjligt för anställda att slöa på sin

arbetsplats. Områdespolisens arbetsprestationer och långsiktiga effekter är exempel på sådant som är svårt att observera, och därmed mäta. Men detta gör inte att områdespolisen slöar på arbetet. Tvärtom. Man åtgärdar istället problemet. Antingen gör man sitt arbete mätbart, genom att hitta alternativa sätt att mäta på, eller så gör man mätbart arbete, genom att göra sådant arbete som anses kvantifierbart. Polisen i exemplet ovan (72) säger att han tycker att det är bra att de har samma mätkrav på sig som andra polisgrupper, vilket vittnar om vad Power menar har blivit utvärderingsbara prestationsmätningar i form av en inspektionsritual. Han menar att utvärderingssamhället skapar nya drivkrafter och uppfattningar om vad som är meningsfullt, och här har kravet om att uppnå ett visst antal alkoholutandningsprov blivit en sådan drivkraft. Även om man är negativt inställd till denna brottsreglerande åtgärd, så som den används, menar polisen i exemplet att det är bra att områdespolisen också har krav om att nå en viss kvot eftersom att det visar att man utför ett faktiskt arbete. Områdespolisen kan alltså göra sig relevant för organisationen genom att göra sitt arbete mätbart eller genom att göra redan mätbart arbete. Frågan är nu bara vad det har för betydelse för hur man gör sig relevant för området.

Frågan jag ska gå vidare med härnäst är vilka konsekvenser kravet om utvärdering får för områdespolisens förebyggande arbete och hur de ser på sig själva som områdespoliser?

4.5. Lagpolisarbete eller fredspolisarbete – valet eller kravet?

I det här avslutande analysavsnittet kommer jag att hävda att organisationens yttre kontroll och offentliga krav har blivit en inre självkontroll för områdespolisen vilket påverkar hur de arbetar i Bergsjön och hur de uppfattar sig själva. Effekten blir att det tillitsskapande brottsförebyggande arbetet unnas ut.

4.5.1. Kravet – fredspolisarbete och resurser

I Tillitsdokumentet står det att polisen ska utveckla verksamheten tillsammans med andra i nätverket i Bergsjön. Polisen väljer ganska fritt hur detta samarbete ska gå till och med vilka. Polisen bedriver samverkan med bl.a. fritidsgårdar, hyresvärdar, skolor, socialtjänst, idrottstränare och i viss mån föräldrar till ungdomar i området. Dessa verksamheter är mer inriktade mot ett traditionellt brottsförebyggande arbete, och klassas, enligt mig, som fredspolisarbete.

Polisen kan och vill dock inte samarbeta med alla som skulle vilja jobba med dem. Det är en resursfråga. Befälet i gruppen hävdar att ”det är pengarna som styr” (99). I budgeten handlar det om att se vad som har gett något tillbaka, och att där lägga pengarna. Efter ett möte med en projektledare för ett ungdomsprojekt, som polisen tror på, låter det så här.

99. //... Det verkar som att polisen själv tror på arbetet men äldre poliser säger ”jaja, ni startar igång sen får vi se...” Jag förstår det som att P1 tror att det finns en risk att de läggs ned på grund av resursbrist och att man inte tror på det tillräckligt. Jag undrar hur detta påverkar dem i sin syn på framtiden så jag frågar om det finns en risk att gruppen dör ut på grund av deras egna känsla av hopplöshet. Han svarar med ett starkt ja. Han tror att det finns en stor risk att poliserna inte ska orka vara kvar och inte se poängen med jobbet om det ska fortsätta så här. Men han har en lösning på det. Han säger att de inte lägger ambitionerna för högt. Deras målsättning är till syvende och sist att vara *ute på gatorna* så mycket som möjligt. För att inte hopplösheten ska ta över sätter han ”hellre låga mål och uppnår dem”. Jag frågar om det är en fråga om självbevarelsedrift och det säger han att det absolut är: ”Vi gör vår del. Vi kan inte lösa hela Bergsjöns problem på fem personer; andra får göra sitt.” Han säger att de satte förväntningarna ganska lågt från början och bestämde att de skulle ha en jämn men ganska låg nivå på vad de företar sig. ”Ju mer vi känner området, desto mer kan vi vara med på samverkansgrejer”.

Det verkar som om samarbetet och kommunikationen sker ganska mycket på polisens villkor. Dels för att pengarna styr och gör att de inte kan vara med på allt men också för att poliserna aktivt väljer vad de vill göra och inte göra. Poliserna är hellre ute på gatorna och jobbar än på olika verksamheter som andra initierat (99). Varje områdespolis har ett mobilnummer men de är ganska restriktiva med att ge ut dem och numren är snarare till för att polisen ska bli underrättad om angelägna tips än tvärtom (62). Hyresvärdar är välkomna att komma in med tips men de uppfattas inte alltid som samarbetsvilliga – hyresvärdarna vill ha sin personliga polis vilket skapar en ovälkommen ”rapportera neråt istället för uppåt”-situation (225). Handlar det om värdefulla tips är poliserna dock måna om att återkoppla till personen som ringt, vilket tyder på att relationen är viktig (62). Kommunikationsprocessen sker på polisens villkor och det tycks mig alltså som om budskapet handlar mer om att tala om vad nätverket kan göra för polisen än tvärtom. Även om nätverket ger respons tas inte feedbacken upp på ett sätt som gör att polisen omvärderar samarbetet, det är i alla fall mitt intryck. Undantaget är samarbetet med fritidsgårdarna. Här efterfrågar polisen tydligare feedback ifråga om vad fritidsledarna skulle vara intresserade av men det har hittills varit tyst (17). Polisens syfte

verkar avar att förbättra sitt eget polisarbete eftersom de vill kunna utbilda fritidsledarna i att upptäcka drogrelaterade beteendeförändringar (19). Frågan är vad detta ”själviska” agerande kan bero på.

Det har ovan getts uttryck för att resursfrågan är ett problem, men det handlar också om polisernas egen inställning till sitt arbete. Polisen säger ”vi gör vår del”. Denna inställning kan tyckas snäv i sammanhanget men som visats i tidigare forskning (Björk 2008) kan poliser tvingas att sätta målen lågt, som en strategi för att klara av att fortsätta jobba och undvika cynism. Det kan verka paradoxalt att just områdespolisen begränsar sitt samarbete men jag skulle vilja hävda att det är just de som måste sätta sådana gränser, eftersom att de arbetar lokalt och därmed är efterfrågade på ett rent personligt plan.

Jag uppfattar dock att det finns fall där poliserna skulle vilja samverka mer men att de tvingas undanbe sig för att det inte finns tillräckligt med pengar, tid och arbetsstyrka. Detta torde påverka området, som inte får det stöd man efterfrågar, men det kan också påverka poliserna. Att inte få göra sådant arbete som genererar energi och uthållighet, kan inte det leda till cynism?

273. Jag säger att jag föreställde mig att reaktionen kunde upplevas som ”är det så illa i Bergsjön att vi måste ha en egen polis!” Men P1 verkar inte ha fått den känslan utan säger att de flesta reaktionerna varit positiva. Han träffar väldigt mycket folk när han cyklar och talar om cyklandet som en riktig ”power boost”. Det är när de möter boende på detta sätt som de faktiskt får en positiv feedback som poliser. Han säger att cyklandet gör att han hinner träffa *mycket* mer folk, folk som sitter och fikar och vill småprata. Han säger att andra poliser, som bara möter folk i kris, aldrig får samma möjlighet att se människor på ett mer positivt sätt, de ser bara människor i ”svart och vitt”.

Polisen berättar om hur mänskliga möten ger honom energi. Mycket av den samverkan, eller fredspolisarbetet, jag har sett handlar om just detta, att träffa människor utan att orsaken nödvändigtvis är att det har hänt något dåligt. Det är dock just sådant arbete som inte går att mäta, vilket poliserna är mycket medvetna om, och som är svårt att rättfärdiga resursmässigt.

Björk (2008) menar att poliser växlar mellan olika områden som är olika mycket påfrestande att jobba i för att klara av att fortsätta arbeta med lust och engagemang. Jag vill påstå att om man arbetar i ett och samma område, där det sociala kapitalet är sådant att man ogärna släpper in polisen utan istället håller varandra om ryggen (Hawdon 2008), måste polisen få växla mellan olika typer av arbetsuppgifter, eller strategier om man så vill. Om inte

är risken stor att den ”power boost” som polisen talar om (273) uteblir och att man lättare blir cynisk, eller grovt generaliserande.

Vad vi sett i detta avsnitt är att poliserna bara gör precis så mycket som det finns resurser till och så mycket de själva mäktar med utan att det går ut över deras eget arbete med att vara ute på gatorna och jobba. Det handlar alltså om resurser och det egna valet. Men det framkommer också att denna typ av arbete är svårt att *rättfärdiga* resursmässigt vilket vittnar om att det finns en ytterligare påverkan, som jag menar har betydelse för hur kommunikationsprocessen mellan polis och område fungerar. Organisationens yttre kontroll har blivit en inre självkontroll som betingar polisernas möjlighet att ta emot områdets feedback. Om områdespolisen ska kunna göra sig relevanta för polisorganisationen måste de göra mätbart arbete, vilket samverkansarbete inte är i traditionell bemärkelse och därför inte rättfärdigas resursmässigt. Jag menar att det är detta yttre mätkrav som har blivit en inre självkontroll och påverkar områdespolisernas möjlighet att göra sig relevanta för området, hur de arbetar och hur de ser på sig själva.

4.5.2. Valet – lagpolisarbete och status

312. P1 berättar om en numera pensionerad polis som hade ett väldigt nära förhållande till ungdomar och hängde med dem på ett annat sätt än poliser brukar göra. ”Jag skulle inte kunna gå och spela basket som [namn] gjorde” säger han och syftar på hans roll som polis. ”Det ställs krav på oss, vi måste prestera”, säger P2 å sin sida, och pratar om att det var annorlunda förr. P1 besvarar detta påstående med att säga ”jag är inte intresserad av att jobba så”. Jag säger att de har fått bestämma ganska mycket själva hur de ska lägga upp arbetet och P1 svarar att det är en bra blandning att vara områdespolis. Men, tillägger han, ”det har blivit lite för mycket mjukpolis”.

Det här stycket skvallrar om hur polisen upplever kravet om att prestera. De känner att något är annorlunda nu mot hur det var förr och detta något torde ha med utvärderingsexplosionen att göra och kravet om att kunna visa upp ett mätbart resultat. Poliserna pekar på att de inte kan arbeta som en viss polisman gjort för att de måste prestera, men de är heller inte intresserade av att jobba så. Detta ska ses i relation till att de också säger att de har fått lägga upp arbetet själva och alltså *valt* att arbeta på ett visst sätt. Den yttre kontrollen och de offentliga kraven har blivit en inre självkontroll, varför man varken *kan* eller *vill* arbeta som polisen (eller i alla fall polismannen ifråga) gjorde förr.

Fältanteckningen ovan avslutas med att en polis säger att det har blivit lite för mycket ”mjukpolis”. Vad menar han med att det har blivit för mycket ”mjukpolis”? Frågan bottenar i vad som motiverar och inte motiverar poliserna och hur de värderar olika typer av jobb. Jag ska börja med att säga något om den relativa hopplöshet de känner inför sitt arbete, kopplat till områdespolisarbetet som en svårutvärderad verksamhet. Jag kommer att hävda att situationen gör att man indirekt värderar lagpolisarbete högre än fredspolisarbete. Detta för att, som redan visats, fredspolisarbete inte ger några *observerbara prestationer* och för att fredspolisarbete inte ger några (direkt) *observerbara effekter*.

2. //...Poliserna tar själva upp problemet med att mäta om områdespolisinsatsen fungerar eller inte. De säger att det inte har utretts och att de är missnöjda med att det ingenstans har gjorts en nollmätning vilket gör det svårt inför framtiden.

297. //... P1 säger att Bergsjön är lika segregerat och eländigt som vilken marginaliserad förort som helst ”så då kan man ju fundera på varför det inte brinner bilar här”. Jag säger ”det borde väl vara ett stöd för er att det arbete ni gör är bra?” Han tror att deras jobb faktiskt gjort skillnad. Han skrattar och säger ”det har i alla fall inte förvärrat”. Han tror att barn behöver gränser och att polisen också kan sätta gränser så att de märker att de inte kan göra vad som helst. Han tycker dock att det är frustrerande att inte veta om det inte brinner i Bergsjön för att de gjort ett bra jobb eller om det är på grund av andra orsaker. Han menar att det inte är bevis nog att något *inte* händer...//

73. P1 ställer själv frågan om hur man mäter effekterna av deras medverkan på skolmöten om barn som stulit mobiltelefoner, vilket tog en hel förmiddag. ”Hur kan man veta att detta förhindrar pojkarna från att bli kriminella?”

Dessa utdrag talar sitt tydliga språk. Polisen tycker att det är frustrerande att jobba för något när man inte kan vara säker på att det gör skillnad. Det verkar inte vara tillräckligt att *tro* att deras arbete gör skillnad, det vittnar exemplen om. De tvivlar alltså både på prestationerna de gör som fredspolis och de effekter som områdespolisarbetet har haft och kan ha på sikt.

Jag har med några exempel åskådliggjort hur denna frustration manifesterar sig. Jag ska nu försöka visa vad jag har uppfattat att man gör för att motivera sig. Jag har redan nämnt att de gör sitt arbete mätbart på olika sätt men det finns arbete som ”märks” mer än annat arbete och liknar ett idealtypiskt lagpolisarbete. Detta arbete är både lättare att observera och därmed också lättare att kvantifiera då det innefattar klarare rutiner och en tydlig koppling till lagen.

Det är sådant arbete som ”traditionellt” polisarbete ofta innefattas av och förknippas med, där styrningsmetoderna dessutom tenderar att värdera och mäta lagpolisarbete som *polisarbete*. Jag vill argumentera för att områdespolisens inriktning mot narkotika är ett sätt att motivera sig själva och minska känslan av meningslöshet, för att kunna jobba vidare i, vad man upplever som, en osäker situation.

Arbetet mot narkotika genererar statistik på olika sätt, bl.a. genom att urinprov tas och böter delas ut. Extra bra är att kunna göra ett beslag och rapportera detta. I exemplet som följer har poliserna suttit länge och spanat på en lägenhet där det ska bo en man som säljer narkotika. De har fått tips från två håll om att det tas droger i lägenheten och att det även bor ett litet barn där. Jag får berättat för mig att det inte nödvändigtvis är deras arbetsuppgift och inte riktigt deras område men de är beredda att lägga en del tid på det eftersom att de tror på tipsen och för att det är ett barn inblandat. Spaningen lyckas och leder till husrannsakan och när jag hör poliserna prata om det efteråt låter det så här (295).

307. På väg upp från garaget säger de ”fy fan vad vi är bra!” Poliserna säger detta som en sammanfattande kommentar till att de först suttit och spanat tills de har fått tag i mannen, sedan gjort husrannsakan, hittar knark och gjort ett beslag. De menar att det var värt två timmars husrannsakan. ”Det lönar sig!” ”När man har bra tips...” När vi står i hissen upp verkar de supernöjda. Poliserna tycker att de har gjort ett riktigt bra jobb.

Vi ett annat tillfälle har de varit med och stoppat en man som har haft knivar och en del droger i bilen vilket leder till att de gör en husrannsakan hemma hos mannen. Här hittar de även en revolver. Efteråt säger de till mig ”det här har vi väntat på i ett år och tre månader”. Det märks också tydligt att de som inte är i tjänst den dagen är avundsjuka. Tillbaka på stationen visas vapnet upp under stor entusiasm och folk kommer förbi för att titta på beslaget (114, 115). På ett större möte vid ett senare tillfälle hör jag en av poliserna berätta om hur det gick till och vad de hittade i bilen och hemma hos mannen (157).

Båda dessa berättelser skildrar polisernas glädje inför att, vad de anser, ha gjort ett riktigt bra jobb. I det senare fallet kan man också utläsa tillfredsställelsen i att kunna berätta historien för sina kollegor och härigenom få gensvar och uppskattande omdömen.

Ett annat exempel vittnar om hur man värderar fredspolisarbete i förhållande till lagpolisarbete. Polisen har hittat en liten pojke som inte kan prata och står ensam på ett högt staket. Ingen människa är i närheten och polisen börjar ett långt letande efter någon som känner igen pojken.

261. //...Vi börjar leta på gårdarna i närheten. Alla vi möter vill hjälpa till men ingen kan eftersom att de inte känner igen honom. Pojken verkar vara från Somalia och polisen pratar med alla somaliska kvinnor de träffar. P1 mumlar att de aldrig förut har fått någon kontakt med de somaliska kvinnorna så som de får nu.

//...När vi är runt och letar kommer tre män gåendes. Alla tre är kända av polisen. P1 säger efteråt att männen har frågat om pojken som han bär omkring på och att han då skämtat och sagt att pojken är hans guide i Bergsjön. Senare hör jag poliserna berätta för de andra att det är typiskt att de stötte på dem just när de hade barnet med sig.

//...Till slut hittar vi pojkens mamma. Han har varit borta i över två timmar och hon har letat efter honom, men har inte ringt polisen. P2 är ganska upprörd och frågar varför hon inte ringt polisen men får inget riktigt svar. Till slut börjar mamman gråta. Han rymmer tydligen ofta och hon vill veta vad hon kan göra. P2 säger att han inte kan svara på det men kanske kan hon vända sig till socialen. P2 tipsar om att det vore bra om pojken hade någon lapp med adress och telefonnummer på sig ifall han rymmer igen.

Vad jag vill visa med det här exemplet är den känslomässiga dragkamp som uppstår hos polisen när de slits mellan de två situationerna. Det blir tydligt att de grämer sig över att inte kunna agera mot killgänget, istället för att bära runt på ett barn. Detta trots polismannens kommentar om att de får kontakt med de annars så otillgängliga somaliska kvinnorna. I mina ögon verkar detta vara av mindre betydelse eftersom att fokus ligger på det lagpolisarbete man kunde gjort istället. Det här är ett tydligt exempel på hur kravet om utvärdering har blivit en inre självkontroll och påverkar hur poliserna ser på sig själva som områdespoliser. Detta får konsekvenser för områdespolisens förebyggande arbete eftersom att en områdespolis i Bergsjön inte bara *måste* vara en lagpolis, utan också *vill* vara en lagpolis.

Konsekvensen av utvärderingssamhället och polisorganisationens krav är att det förebyggande fredspolisarbetet får ta ett steg tillbaka till förmån för det utvärderingsbara lagpolisarbetet. Backar vi tillbaka för ett ögonblick ser vi att detta är en betydelsefull slutsats för alla tre frågeställningarna. Områdespolisen gör sig relevant för sitt område genom att både skapa förtroende genom lagpolisarbete och tillit genom fredspolisarbete. Man gör sig relevant för polisorganisationen genom att göra sig lönsam, vilket man betraktas som om man kan visa upp sitt arbete. Även om områdespolisen försöker göra sitt fredspolisarbete mätbart på olika sätt verkar det ändå vara det från början mätbara arbetet som räknas, ur både organisationens, kollegornas och områdespolisens egna perspektiv. Och detta arbete är lagpolisarbete. Alltså finns det en konflikt mellan att göra sig relevant för området och att göra sig relevant för

polisorganisationen. Eller, för att uttrycka det på ett annat sätt, det finns en påtaglig risk att kravet om utvärdering motverkar områdespolisens förebyggande arbete.

5. Diskussion och slutsats

Områdespolisen är inte fri att, utifrån områdets feedback, välja om man vill agera lagpolis eller fredspolis med hänsyn till vad man finner vara den bästa strategin för att skapa tillit respektive förtroende.

Wells, Honey och Maguire (2005) kommer i sin studie fram till att responsen som invånarna i området ger polisen inte har någon betydelse för polisens prestation eller attityd till arbetet. Varför bryr man sig som områdespolis inte om området och dess medborgare? Jag har med flera exempel visat att områdespolisen i den här studien värderar lagpolisarbete högre än fredspolisarbete, trots att mina resultat också visar att båda strategierna är betydelsefulla vad gäller detta att göra sig relevant för området. Lagpolisen gör sig relevant för området genom att kommunicera förtroende och fredspolisen genom att kommunicera tillit. Tidigare forskning visar att detta både är områdespolisinsatsers syfte och att det också kan verka positivt för individer och samhälle. Jag har också redogjort för polisorganisationens krav på områdespolisen och hur man som områdespolis upplever att dessa krav är svåra att efterleva. Att inte kunna visa upp synliga prestationer eller effekter av fredspolisarbete gör att man värderar lagpolisarbete högre och således också gör mer sådant arbete.

Det handlar alltså inte om att man inte bryr sig om sitt område. Det handlar om att utvärdering har trängt så djupt in i polisorganisationen att det blivit en egen drivkraft som skapar mening i sig själv. Oavsett vad poliser tycker om statistik och rapporter är de bekräftande, de säger att man har gjort något. Man har presterat. Detsamma kan inte området säga, inte svart på vitt, i ett tabellmaterial med höga staplar.

Att poliserna varken får bekräftelse från organisation eller område i den utsträckning man strävar efter torde skada, i första hand tillitsskapandet, men i förlängningen även förtroendeuppbyggandet. I första hand är det invånarnas tillit till poliserna som blir lidande, eftersom att de inte kan jobba som fredspoliser men i andra hand kan detta även påverka uppbyggandet av förtroendet, då tillit på mikronivå kan generera förtroende på makronivå. Områdespolissatsningen skulle kunna förlora kärnan av den förebyggande verksamheten men denna förlust skulle alltså också kunna leda till att även det förtroendeuppbyggande lagpolisarbetet förlorar sin relevans. Det som var områdespolisens betydelsefulla uppdrag, att

genom sin närvaro i utsatta områden skapa trygghet och förtroende, och genom sin legitimitet stärka demokratin (Övergripande handlingsplan: Områdespolisverksamhet 2009:3) skulle i så fall misslyckas. Om inte något kan göras åt problemet.

Mitt syfte var aldrig att utvärdera områdespolisverksamheten, men utifrån dessa slutsatser blir nu min fråga: Kan man utvärdera en verksamhet som inte ges tillräckliga möjligheter att utträtta det som den är tillsatt för att göra? I mina ögon startar man i ett problematiskt utgångsläge, där man ställer samma krav på områdespoliser som på andra poliser, trots att områdespolisen ska vara något annat. Sampson (2009) menar att det tar lång tid att förändra ett område men jag tror att områdespolisen har strategierna för att åtminstone kunna göra ett ordentligt försök. Jag menar att behållningen med områdespolisen är att de har möjligheten att ta tillvara tillfällena som ges och har friheten att kunna lyssna på områdets feedback och utifrån den *välja* att agera fredspolis, som anpassar sig till situationen och responsen, eller lagpolis, som sätter hårt mot hårt. förutsättningarna. Med andra ord vara en publik polis som i dialog med området och dess invånare definierar vad som är betydelsefullt och utifrån det växlar mellan ett tillitsskapande och ett förtroendepbyggande arbete. Men för att områdespolisen ska må bra kanske *publiken Området* bör ges större utrymme i förhållande till *publiken Polisorganisationen*. Min uppfattning är att poliserna först måste få göra sig relevanta för sitt område, för att sedan kunna göra sig relevant för sin polisorganisation. Det förebyggande arbetet måste ges chansen för att det ska ha någon effekt, och därför är min rekommendation att det statistiska prestationsansvaret bör lyftas bort från områdespolisen.

6. Referenser

- Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Bittner, Egon (1967). "The police on skid-row: a study of peace keeping", *American sociological review*, Vol. 32, No. 5
- Björk, Micael (2006). *Ordningmakten i stadens periferi: en studie av polisiära gänginsatser i Göteborg, 2004-2005*. Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion
- Björk, Micael (2008). "Fighting cynicism: some reflections on self-motivation in police work", *Police Quarterly*, Vol. 11, No. 1
- Björk, Micael (2009). *Gängbekämpning: om polisinsatser mot organiserad brottslighet*. 1. uppl. Malmö: Gleerup
- Björk, Micael (2011). "Fem punkter om polisen och tillitens flyktiga natur" i Björngren Cuadra, Carin & Fransson, Ola (red) *Tillit eller förtroende. Nya och gamla förväntningar på professioner och utbildningar*. Malmö: Gleerups (kommande)
- Blaikie, Norman (2010). *Designing social research*. Cambridge: Polity Press
- Hawdon, James (2008). "Legitimacy, trust, social capital, and policing styles. A theoretical Statement", *Police Quarterly*, Vol. 11, No. 2
- Heder Mats, *Vad är en bra polis?* i Alsterdal, Lotte, Bornemark, Jonna & Svenaeus, Fredrik (2009). *Vad är praktisk kunskap?*. Huddinge: Södertörns högskola
- Hviid Jacobsen, Michael. (red.) (2008). *Public sociology: proceedings of the anniversary conference celebrating ten years of sociology in Aalborg*. Aalborg: Aalborg University Press
- Kotler, Philip & Armstrong, Gary (2004). *Principles of marketing: activebook version 2.0*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson/Prentice Hall
- Luhmann, Niklas (1988). "Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives" i Gambetta, Diego (red). *Trust: making and breaking cooperative relations*. Oxford: Basil Blackwell
- Macionis, John J. & Plummer, Kenneth (2002). *Sociology a global introduction*. 2. ed. Harlow: Pearson Education Limited
- Peterson, Abby (2008). "Who 'owns' the streets? Ritual performances of respect and authority in interactions between young men and police officers", *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention*, Vol. 9

- Peterson, Abby (2010). "From Great Britain to Sweden – the import of reassurance policing. Local police officers in metropolitan Stockholm", *Journal of Scandinavian studies in crime prevention*, Vol. 11
- Power, Michael (1999[1997]). *The audit society: rituals of verification*. Oxford: Oxford Univ. Press
- Quist J. i Adolfsson, Petra & Solli, Rolf (red.) (2009). *Offentlig sektor och komplexitet: om hantering av mål, strategier och professioner*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Sampson, Robert J (2009). "Disparity and diversity in the contemporary city: social (dis)order revisited", *The British journal of sociology*, Vol. 60, No. 1
- Skogan, Wesley G (2009). "Concern about crime and confidence in the police: reassurance or accountability", *Police Quarterly*, Vol. 12, No. 3
- Skogan, Wesley G (2006). "The promise of community policing" i Weisburd, David & Braga, Anthony Allen (red) *Police innovation: contrasting perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press
- Tillit: en strategisk vision för förtroende och prevention (2006). Polismyndigheten i Västra Götaland (Uppdragsledare Lars Klevenparr)
- Vedung, Evert (2006). Utvärdering som megatrend, gigatrend och fyra böljor. *Den organiserade förvaltning : politik, viden og værdier i samspil / redigeret af Hanne Foss Hansen*. S.
- Weisburd, D, Telep, Cody W, Braga, Anthony A (2010). "Platsens betydelse för polisarbete – Empiriskt stöd och policyrekommendationer". *Brottsförebyggande rådet*, Rapport:11, Edita Norstedts, Västerås
- Wells, William, Honey, Julie, Maguire, Edward R (2005). "Patrol officers responses to citizen feedback: an experimental analysis", *Police Quarterly*, Vol.8, No. 2
- Wilson, James Q. (1989). *Bureaucracy: what government agencies do and why they do it*. New York: Basic Books
- www.tyda.se
- Övergripande handlingsplan: Områdespolisverksamhet i polisområdet Storgöteborg (2009), upprättad av M. Staxäng, Polismyndigheten i Västra Götaland

Bilaga: Kodschema

1. Lönsamhet (Resurs- och effektivitetsfrågor)
2. Förhållande till organisationen
3. Kommunikationsprocessen
  - 3.1. Reaktionen Nätverket
  - 3.2. Reaktionen Området
  - 3.3. Icke-kriminalitet
4. Rapportering, mätning
5. **Struken** (Metodrelaterat)
6. Interaktion
  - 6.1. Kunskap om området (berättande)
    - 6.1.1. Igenkänningsfaktorn
      - 6.1.1.1. Omvänd igenkänningsfaktor
    - 6.1.2. Lärdomar
    - 6.1.3. Pussla
  - 6.2. Samarbete med nätverket
    - 6.2.1. Hyresvärdar/Fastighetsbolag
    - 6.2.2. Fritidsgårdar/Fritidsledare
    - 6.2.3. Skolor
    - 6.2.4. Socialtjänst
    - 6.2.5. Övriga
7. Hur de arbetar
  - 7.1. Stoppar bilar
  - 7.2. Jaga, Trötta ut
    - 7.2.1. Visitera
    - 7.2.2. Drogtesta
      - 7.2.2.1. Lysa i ögonen
      - 7.2.2.2. Ta urinprov
  - 7.3. Annat områdespolisarbete
  - 7.4. Annat arbete – ej områdespolisarbete
8. Motivation
  - 8.1. Att inte veta
  - 8.2. Avrapportering
  - 8.3. Det kunde varit annorlunda
    - 8.3.1. Inom polisen
    - 8.3.2. I området
  - 8.4. Nöjdhet
    - 8.4.1. Behållning med jobbet
    - 8.4.2. Väl utförd insats
9. Narkotika, gängkriminalitet

10. Status; värdering av olika jobb
  - 10.1. Organisatoriskt erkännande (uppåt)
  - 10.2. Intern status (sidled)
  - 10.3. Värdering av eget arbete
    - 10.3.1. Högt värderat arbete
    - 10.3.2. Lågt värderat arbete

11. Tips
  - 11.1. Tips från nätverket
  - 11.2. Tips från området

12. Typer av polisarbete
  - 12.1. Fredspolis

13. Allt hör ihop
  - 13.1. Samma bråkstakar
  - 13.2. Det begränsade området

14. **Struken** (icke-kriminalitet→7)